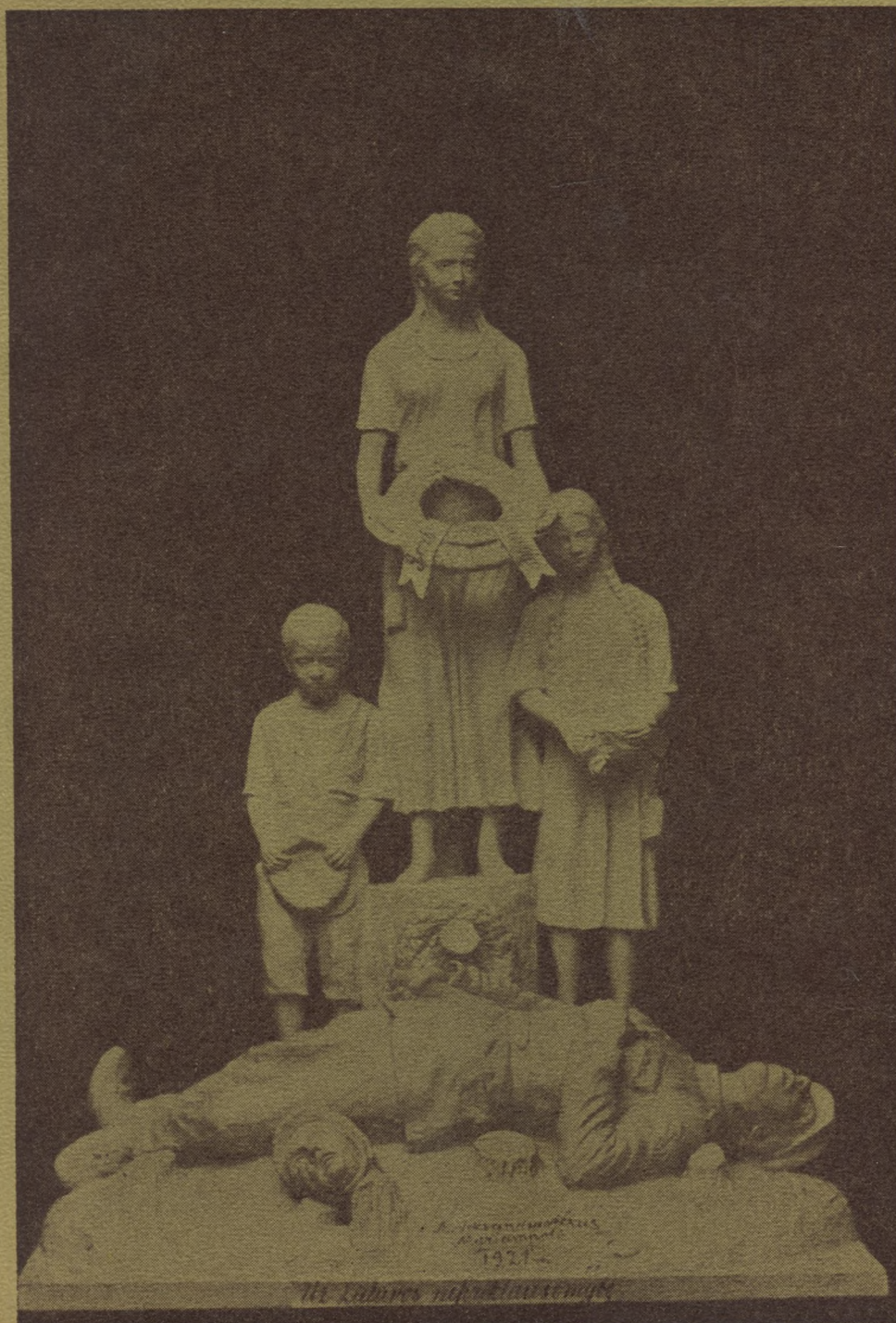

LAIŠKAI LIETUVIAMS

1968

VASARIS — FEBRUARY

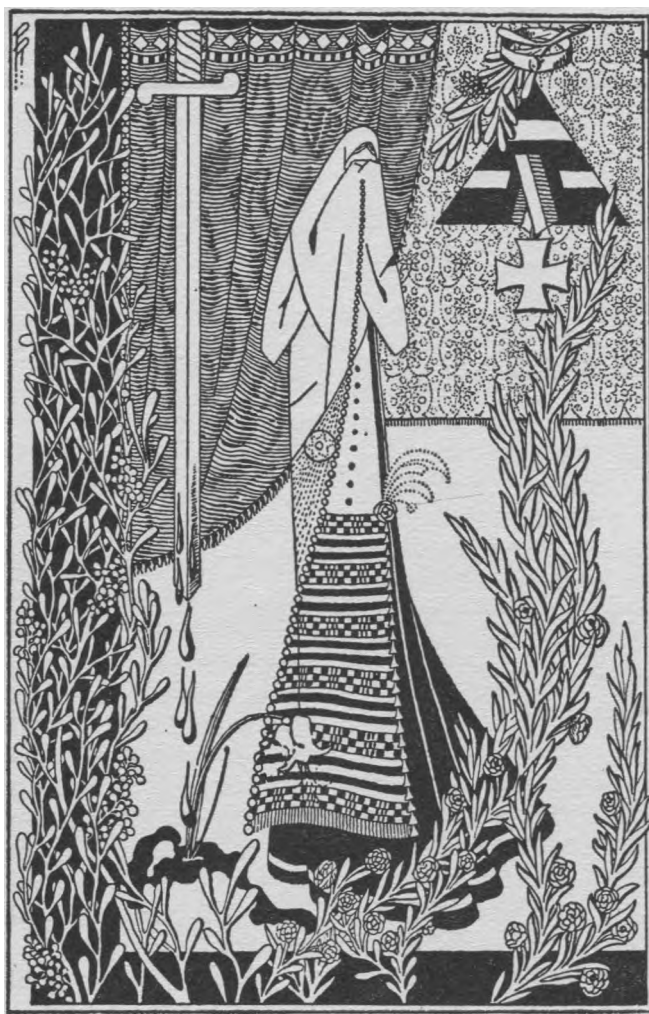
STEBINT IR SVARSTANT * * *	46
ANUOMET IR DABAR, 1918 — 1968 * * *	48
VILTIS VĖL ATGAUTI NEPRIKLAUSOMYBĘ S. Sužiedėlis	50
SIEKiant LIETUVOS LAISVĖS M. Krupavičius	51
APIE INICIATYVĄ IR NESUSIPRATIMUS M. Biržiška	53
KOVOSE UŽ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ P. Genys	55
AMERIKOS LIETUVIŲ VEIKLA 1918 M. L. Šimutis	55
SUKAKTIS R. Domarkaitė, M. Dranga, R. Kviklytė	59
ANKETOS ATSAKYMAI apie bendr. su tautiečiais iš Lietuvos	60
SPAUDOJ * * *	71
ASMENYBĖ IR JOS NEGALAVIMAI — I A. Liaugminas	74
MORALĖ NAUJOS SITUACIJOS KRYŽKELĖJ — II St. Yla	76
ŠEIMA: Darnumo vedybose beieškant Dr. P. Popenoe	78
KRIKŠČIONIJA: 4 Europos kraštuose ir kt. A. L.	80
ANAPUS Paruošė M. Banėnas	83
ATSAKANT: Protestantai ir katalikai Redaktorius	85
KNYGOS: Ką N. Jankutė atrado... G. Ivaškienė	87
FILMAI: Filmus suglaustai vertinant * * *	87
ATGARSIAI	88

Šio nr. iliustracijos: A. Aleksandravičiaus 1921 m. skulptūra "Už Lietuvos nepriklausomybę" (viršelio 1 psl.); iš P. Rimšos ciklo "Karas" (45); Kauno kareivinių kapinėse, 1921 (48); Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktas (50); 1918 m. Lietuvos laikinosios vyriausybės atsišaukimas ir savanorių pasižadėjimas (54, atsp. iš "Savanorio", 1918-20); 1918 m. Amerikos Lietuvių Seimo rezoliucija (56); A. Aleksandravičiaus skulptūra "Už Lietuvos nepriklausomybę, 1921 (65); Pirmoji Lietuvos Valstybės Taryba, 1918 m. pasirašiusi Nepriklausomybės aktą. Lietuvos artilerija fronte prieš lenkus 1920 m., 1918 m. Amerikos Lietuvių Seimas Niujorke, (66-67); Kaimo karo ligoninė 1920 m. (68); Fronte žuvusio leitenanto Kumpio išlydėjimas iš aerodromo (68); Vasario 16 iškilmės 1920-1921 m. (73). Nuotraukos iš Pasaulio Lietuvių Archyvo, LVS Ramovės Laisvės Kovų Muziejaus ir Broniaus Kviklio rinkinio).

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Vyriausias redaktorius — Kęstutis Trimakas, S. J. Redakcinis kolektyvas: Jonas Borevičius, S. J., Gintarė Ivaškienė, Stasys Yla, Algimantas Kezys, S. J. (foto redaktorius), Vaclovas Kleiza, dr. Arūnas Liulevičius, Aušrelė Liulevičienė, Zita Sodeikienė (techninė redaktorė), Nijolė Užubalienė, Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius — Petras Kleinotas, S. J. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. U.S.A. Telefonai: RE 7-8400 ir RE 7-8401. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. Prenumerata metams — \$4.00. Atskiuro numerio kaina — \$0.40.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$4.00, single copy 40c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and at additional mailing office.

MININT LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS
paskelbimo 50 metų sukaktį, mūsų žvilgsnis krypsta tiek į praeitį, tiek į dabartį. Prisimindami praeitį, žvelgiame į Nepriklausomybės skelbėjus (šio nr. 66 psl.), į jų ryžtingą žodį (49), į jų pastangas (51-53). Didžiujamės Nepriklausomybės gynėjais (66, 68), savanoriškai atsakiusiais į teriojamos tėvų žemės šauksmą (54, 55). Ryžtamės sekti anuos užjūrio tautiečius, kurie parėmė pirmuosius tėvynės žingsnius į laisvę (56, 55-58). Mūsų žvilgsnis krypsta į nepriklausomybės netekusią Lietuvą (60-70). Kaip ir kuo mes galime jai padėti?...

STEBINT ir SVARSTANT

■ Lietuviai pasisako Detroite

Mūsų dėmesys šiuo metu ypač krypsta į Detroitą. Ir štai kodėl: jame vyksta arkivyskupijos sinodas, įgalinąs praktiškai kiekvienam katalikui pasisakyti religiniai visuomeniniais reikalais. Kadangi arkivyskupijoje yra dvi lietuvių parapijos, detroitiškiai lietuviai turi galimybės irgi pasisakyti tais klausimais — pirmiausia parapiniuose, paskui rajoniniuose, o galutinai — visos arkivyskupijos balsavimuose.

Vyt. Kutkaus spaudoj paskelbti lietuvių šv. Antano parapijos balsavimo daviniai parodo lietuvių nuotaikas tiek dėl bažnytinių permainų, tiek dėl tautiškumo Bažnyčioje (tiesa, pažymėtina, kad balsavo ne vien lietuviai, bet ir tai parapijai priklausantys amerikiečiai).

Pastebimas noras demokratiškesnės bažnytinės santvarkos: 165 balsavo už teisę kunigams ir vienuoliams nominuoti vyskupą vyskupijoje (65 prieš); 131 — už teisę parapičiams kas penkmetį rinkti kleboną (98 prieš).

Aiškliai jaučiamas stiprus noras, kad lietuviams ir kitom tautinėm mažumom būtų garantuotas religinis aptarnavimas tautiniu pagrindu: 109 balsavo už vyskupijos įsteigimą JAV lietuviams katalikams (27 prieš); 103 — už tai, kad JAV vyskupų konferencijoje vienas vyskupas pasiimtų koordinuoti tautines parapijas (25 prieš); 106 — už referentą tautinių parapijų reikalams arkivyskupijos kanceliarijoje (22 prieš); 209 — už lygų traktavimą egzilų kunigų, taip kaip ir vietinių (25 prieš); 156 — už teisę parapičiams tautinėse parapijose nubalsuoti, kiek ir kurios Mišios bus laikomos tautine kalba (47 prieš); 114 — už tai, kad tautinės parapijos būtų aprūpintos ne tik tos tautos kalba

gerai mokančiais, bet ir jos žmonių dvasią bei reikalus suprantančiais kunigais (22 prieš).

Kitais klausimais: 146 — už teisę kunigams laisvai apsispręsti vesti ar ne (80 prieš); 85 — už teisę vedusiems žmonėms apsispręsti dėl "vedybinės meilės išreiškimo būdų ir metodų" (31 prieš); 151 — prie aktyvesnį moterų vaidmenį liturgijoje, pvz patarnauti Mišioms ar būti diakone (80 už 124 — prieš tai, kad būtų persvarstyti kanonų įstatymai, leidžiantys tik vyrams priimti šventimus (87 už).

Spaudoj rašoma, kad "balsavimuose dalyvavo tik vidutinis skaičius parapičių. Kadangi sąlygos, rodos, buvo tikrai palankios, o tautinis bei religinis reikalas svarbus, balsavime turėjo dalyvauti visi, kas tik galėjo.

Antra vertus, sveikintinas Vyt. Kutka už informavimą lietuvių visuomenės, o taip pat kiti lietuviai atstovai už aktyvų dalyvavimą rajoniniuose susirinkimuose, kurie aptars tolimesnį siūlymų likimą (žr. *Darbininką*, II. 13).

■ Blaivūs patarimai

Plačiai pranašaujama, kad ateinančią vasarą JAV bus dar didesnių rasinių riaušių, negu kad buvo pernai. Pasigirsta ne maža blaivių patarimų, kaip pvz. protestantų leidžiamame dvisavaitiniame *Christianity Today* (II. 16): 1) nuoskaudos, teisėtai sukeliančios negruose nepasitenkinimą, turi būti kuo greičiau atitaisytos; 2) visi piliečiai turi patikrinti savo laikyseną kitų rasinių atžvilgiu ir sąmoningai stengtis išsilaivinti iš rasinės neapykantos; 3) negrai turi galutinai atmesti neapykantą ir smurtui kurstančius vadus ir vietoj to stengtis gerinti savo padėtį demokratiniais keliais.

■ Palaikyti ryšius

Christianity Today žurnalas, kaip ir JAV vyskupai, skatina baltuosius užmegzti tampresnius ryšius su negrais, ypač vadovaujančiais, kurie siekia kultūringais būdais pagerinti negrų padėtį (juk ir pačių negrų tarpe yra neapykantai ir smurtui nepritariančiųjų).

Kai kam ši mintis gali atrodyti kiek keistoka, bet mums atrodo, kad būtų naudinga su tokiais kultūringais ir įtakingais vadais užmegzti ryšį didesnių miestų lietuvių visuomenės vadovams, kaip Čikagos, Clevelando, Detroito. Tokių ryšių palaikymas dabartį ir ateitį gali praversti.

■ Ateitis kabinasi už praeities

Atviraminčio jugoslavų kardinolo Seper paskyrimą vadovauti Romos kurijos komisijai doktrinos reikalams vietoj senojo kardinolo Otaviano nemaža kas laikė "staigiu posūkiu". Komentavome: "Ateitis parodys" (žr. "L. L.", sausio, 3 psl.).

Netrukus po to popiežius Paulius VI penkiems seniesiems atstatytiems kurijos komisijų vedėjams — jų tarpe ir kard. Otavianiui — suteikė *praefectus emeritus* (garbės pirmininko) titulą, su teise pirmininkauti komisijai, jei nuolatinis pirmininkas negalėtų.

Ateitis, tapusi dabartimi, kabinasi šiek tiek už praeities.

■ Nebažnytiniais reikalais

JAV katalikų spaudoj pastebimas didėjantis susidomėjimas "nebažnytiniais reikalais". Pavyzdžiui, 1966 m. daugiausiai buvo rašoma apie pasninko panaikinimą, o 1967 m. — apie bažnyčių (ne vien katalikų) išitraukimą į Vietnamo karo reikalų sprendimą.

■ Protestas Sovietų Sąjungoj

Sovietų valdžia, "už išdavimą" (religiniai visuomeninėmis idėjomis) neteisingai nuteisusi keturius jaunos intelektualus 8-15 m. sunkiųjų darbų stovyklon, susilaukė netikėtai drąsaus protesto iš pasipiktinusių Rusijos rašytojų, mokslininkų bei profesorių viešais pareiškimais spaudoj, peticijom su parašais ir net laiškais pačiam Sovietų Aukščiausiam Teismui ir Politbiurui. Reikalaujama viešo ir teisingo sprendimo.

Kritiškas momentas. Pavaldiniams — o ypač intelektualams — subruzdus, diktatūrinei valdžiai tėra dvi išeitys: arba nusileisti, arba numalšinti. Nusileidus, būtų atvertas kelias dar didesnei laisvei; viešai numalšinus, protestas dar labiau imtų reikštis pogrindy.

■ Tarpusavė dvasia užmokant

"Tikrai pajuntama tarpusavė dvasia, kai imama kartu užmokėti" — pareiškė Pasaulinės Bažnyčių Tarybos (WCC) general, sekr. dr. Eugene C. Blake, prisimindamas jog politinių mokslų specialistui George H. Dunne, S. J., mokoma alga tiek iš Popiežiškos Komisijos Teisingumo ir Taikos Reikalams, tiek iš Pasaulinės Bažnyčių Tarybos už organizavimą ekumeninio suvažiavimo pasauliniam bendradarbiavimui ir ekumeniniam vystymui.

Šis projektas bendrai siekti tautų gėrovės bei taikos yra laikomas pačiu didžiausiu šiuometiniu ekumeniniu darbu.

■ "Maro" pelnas

Nors šaltai viską apskaičiuojas protas linguoja galvą į šalis dėl Čikagoje įvykusio JAV ir Kanados Lietuvių Kultūros Kongreso padaryto 6,000 dolerių nustolio, tačiau nepamirštinas ir sunkiai įkainuojamas brangiai atsėjusio D. Lapinsko "Maro" pastatymo vertybinis "pelnas" — ne vien teigiamas amerikiečių spaudos įvertinimas, bet ir mūsų jaunime atkutęs pasididžiavimas lietuvių išeivių avangardine kūryba.

■ Olandų katekizmas

Vatikaną paskirtoji kardinolų komisija olandų *Naujajame Katekizme* erezijų nei klaidų nerado. Pageidavo tik kai kurias vietas pataisyti.

Pasitarimas tarp kardinolų komisijos ir katekizmo paruošusiųjų teologų atstovo nutruko. Atstovas po to viešai pareiškė, kad tos komisijos nariai nori katekizmui primesti savo nuomones.

Olandų *Naujajasis Katekizmas* Šv. Tomo Akviniečio Knygų Bendrovės buvo atrinktas geriausia 1967 m. JAV religine knyga. (Sekančiame "L. L." numeryje bus spausdinama tos knygos plati recenzija).

1918-1968

ANUOMET IR DABAR

LYGINANT anuos Nepriklausomybės paskelbimo laikus su šiais, nejučiomis kyla visa eilė klausimų. Keliolika jų pateikėme skirtingų pažiūrų asmenims. Keletas jų yra atsakomi šiame žurnalo numeryje. Kiti tebelaukia atsakymo.

Nemaža lietuvių išeivių yra nustoję vilties, kad Lietuva atgaus nepriklausomybę. Rečiau pasitaiko teigiančių, kad nepriklausomybei atgauti dabar yra geresnės sąlygos negu XX-ojo amžiaus pradžioje. Jūsų nuomone, ar anuomet, ar dabar sąlygos yra palankesnės Lietuvai atgauti nepriklausomybę? (Atsako Simas Sužiedėlis str. "Viltis vėl atgauti nepriklausomybę", 50 psl.)

Kokių pasaulėžiūrų žmonės dirbo anuomet Lietuvos nepriklausomybei atgauti ir koks buvo katalikų vaidmuo tame darbe? (Atsako prel. M. Krupavičius str. "Pastangos siekiant Lietuvos laisvės", 51 psl.)

Anuomet Lietuvos laisvės siekusieji asmenys buvo susiskirstę į skirtingų pažiūrų grupes. Taip yra ir dabar. Kaip vertinti toki susiskaldymą? (Atsakoma Mykolo Biržiškos mintimis "Apie iniciatyvą ir nesusipratimus", 53 psl.)

Paskelbus nepriklausomybę anuomet, prieš ką lietuvių tautai teko kovoti tai nepriklausomybei išsaugoti? Kaip susikūrė Lietuvos kariuomenė? Iš kur savanoriai? Kokia buvo jų dvasia? (Atsako pulk. Petras Genys str. "Kovose už Lietuvos nepriklausomybę", 55 psl.)

Kaip JAV gyvenantieji lietuviai padėjo Lietuvai atgauti nepriklausomybę anuomet ir ką dabartiniai išeiviai gali ir turi daryti tiek JAV, tiek kituose pasaulio kraštuose? (Atsako Leonardas Šimutis str. "Amerikos Lietuvių veikla 1918 m. ir vėliau", 55 psl.)

Ką jums reiškia ši Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 50 metų sukaktis? (Iš jaunimo atsako Rūta Domarkaitė, Mykolas Drunga ir Ramunė Kviklytė, 60 psl.)

N u t a r i m a s.

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, ^{kaip} vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdamos pripažintą tautų apsisprendimo teisę ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo mėn. 18-23 d. 1917 metais, skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniiais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti tiek galima graičiau susauktas steigiamasis seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas.

Lietuvos Taryba pranešdama apie tai
vyriausybei, prašo pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Vilniuje, vasario 16 d. 1918 m.

A. J. Kleckys
V. Seimnas
A. Tomkevičius
S. Čiurlionis
J. Šturgaitis
A. Stulginskis
J. Varleikis
J. Vileišis

D. J. Basanavičius
S. Baniulis
M. Biržiška
K. Birutis
R. A. Vydevičius
J. Radvila
V. K. Mačiulis
Stasys Kolesnickas
M. Klescas
S. Kociusko
Stefanas Petulis
K. Šturskis

VILTIS VĖL ATGAUTI NEPRIKLAUSOMYBĘ

SIMAS SUŽIEDĖLIS

KLAUSIMAS: Nemaža lietuvių išeivių yra nustoję vilties, kad Lietuva atgaus nepriklausomybę. Rečiau pasitaiško teigiančių, kad nepriklausomybei atgauti dabar yra geresnės sąlygos negu XX-ojo amžiaus pradžioje. Jūsų nuomone, ar anuomet, ar dabar sąlygos yra palankesnės Lietuvai atgauti nepriklausomybę?

Kai lyginama dabartis su praeitimi, tai turima galvoje tie patys veiksniai, kurie kliudė ar padėjo Lietuvai atgauti nepriklausomybę. Kliudė caristinės Rusijos okupacija, trukusi 120 metų ir užtrynusi Lietuvos vardą pasaulyje. Kliuvo istorinės Lenkijos pretenzijos į Lietuvos žemes ir palaidotos unijos kėlimas iš grabo. Grėsė imperialistinės Vokietijos galybė ir karinė okupacija su parengtais kolonizacijos planais. Drumstė iš dalies ir negausios lietuvių šviesuomenės suskilusi orientacija tarp Rytų ir Vakarų pasaulio. Vis tai buvo nepalankūs veiksniai. Iš palankių tegalima buvo atsiremti dviem: išlikusiu tvirtai lietuvišku kaimu ir pasaulyje sustiprėjusiu demokratinio judėjimu, palankiu tautų laisvam apsisprendimui. Kovojusieji už Lietuvos laisvę tuo daugiausia ir rėmėsi. Bet tai nebuvo lemiamas veiksnys, nes didžiosios valstybės, pripažindamos laisvo apsisprendimo principą, praktiškai lietuvių tautai nelabai norėjo pritaikyti. Lemiamu veiksmu buvo subyrėjimas abiejų imperijų — Rusijos ir Vokietijos, kurios supo Lietuvą. Jei bent viena po I pasaulinio karo būtų išlikusi nesukręsta, Lietuva nebūtų atgavusi tokio laisvės nepriklausomybės, kokią išsikovojo savo ginklu. Taigi, visas nepalankias sąlygas atsivėrė Vokietijos pralaimėjimas ir Rusijoje kilęs chaosas.

Kas galėtų būti pranašų ir pasakyti, kaip bus ateityje? Niekas nežino staigių istorinio vyksmo posūkių, nors sąlygos Lietuvai atgauti nepriklausomybę yra žymiai palan-

kesnės. Lietuva nebėra užmirštas ir nežinomas kraštas pasaulyje, kaip buvo anksčiau. Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtis ir pačioje lietuvių tautoje ir pasaulyje lieka nebeužtrinamas ir daugeliu atžvilgių labai reikšmingas. Dabartinė sovietinė okupacija didžiųjų valstybių nepripažįstama. Lietuva tebėra ir respublika, kad ir socialistinė bei maskvinė. Lenkijos pretenzijos į Lietuvos žemes yra žymiai susilpnėjusios. Vokietijos veržimasis į Rytus yra palūžęs. Vienintelė grėsmė lietuvių tautai yra senasis Rusijos siekimas padaryti Baltijos rytinį krantą integraline savo valstybės dalimi, visomis priemonėmis mažinant lietuvių skaičių ir didinant rusų. Tam tikslui labai taikliai ir atkakliai panaudojama dabartinė sovietinė sistema ir ideologija. Tačiau ir tokioje grėsmėje netenka prarasti vilties, nes Rytų ir Vakarų pasaulio įtampoje nėra dar pasiekta ir vargu kada bus pasiekta tokios pusiausvyros, kad padėtis prie Baltijos marių ilgam stabilizuotųsi. Čia yra pagrindas vilčiai, kuri turi būti palaikoma ir stiprinama kovos už Lietuvos laisvę be jokio atlydžio. Kas nekovoja, praranda ir geriausias sąlygas savo laisvei atgauti ir išlaikyti.

Simas Sužiedėlis, istoriniais raštais fiksavęs lietuvių tautos nueitą kelią, o kaip mokytojas, profesorius ir visuomeninkas, pats skleidęs tautą gaivinančius idealus. Vos 16-17 jaunuolis, veikė su partizanais užfrontėję prieš lenkus.

Prelatas Mykolas Krupavičius savo šakota visuomenine. politine ir socialine veikla daug pasidarbavo Lietuvos nepriklausomybei atgauti (seimų dalyvis 1917-1926), jos gerovei kalti (žemės reforma) bei prarastai nepriklausomybei vėl atkovoti (VLIKo pirmininkas 1945-1955).

PASTANGOS SIEKIANČIŲ LIETUVOS LAISVĖS

PREL. MYKOLAS KRUPAVIČIUS

KLAUSIMAS: Kokių pasaulėžiūrų žmonės dirbo anuomet Lietuvos nepriklausomybei atgauti ir koks buvo katalikų vaidmuo tame darbe?

Kalbėsiu tik apie politinius sambūrius. Paskirų asmenų neliesiu. Konstatuosiu tų sambūrių sprendimus Lietuvos laisvės reikalui. Nesileisiu į jų kritiką ir apeisiu jų realizavimą. Kalbėsiu tik apie tuos politinius sambūrius, kurie turėjo įtakos lietuvių bendruomenę ir rado vietos istorijoje. Neieškosiu tų mažų grupelių, kurios kada-nėkada ir kur-ne-kur pasireikšdavo, nepalikdamos jokių pėdsakų bendruomenėje ir pražūdavo, kaip sapnas.

1. KATALIKAI.

Ne kartą kilo ištroškusi laisvės Lietuva, norėdama nusikratyti rusų okupanto jungu. Tie sukilimai įdomūs. Bet kadangi jiems vadovavo svetimi Lietuvos idealams žmonės, kuriems rūpėjo ne laisva Lietuva, bet sujungta su Lenkija, tad pro juos teks praeiti tylomis.

Kun. A. Mackevičiaus vadovautas 1963 m. sukilimas buvo vienintelis tame amžiuje, kuris siekė Lietuvos išlaisvinimo iš carų okupacijos ir dvarininkų vergijos. Jo sukilimo programa buvo paskelbta manifeste trumpai: *žemė ir laisvė*. Tą šūkį tame pačiame manifeste ir savo prakalbose ir pamoksluose taip aiškino: *iškovoti lietuvių tautai politines teises, tautai savarankiškumą ir pagerinti sunkių valstiečių padėtį* (*Lietuvos Enciklopedija*, XVII t.). Tad jo sukilimas buvo grynai lietuviškas. Jis buvo grynai lietuviškas ne tik dėl to, kad Mackevičiaus būriuose buvo vartojama tik lietuvių kalba, bet svarbiausia dėl to, kad jis siekė Lietuvai nepriklausomybės ir atsijungimo nuo Lenkijos. Neklystant galima pavadinti jo sukilimą ir *katalikišku*. Mackevičius ir mūsų se dėvėjo sutaną ir dažnai stulą. Jo būrių lyg himnas buvo *Dievas mūsų gelbėtojas*.

Kunigai jo žygiui pritarė. Jo artimiausi pagalbininkai buvo kun. Čepavicius, kun. Noreika ir kiti. Jo būriai bažnytkaimiuose buvo sutinkami varpų skambinimu ir kunigų, kurie vadą iškilmingai įvesdavo į bažnyčią, kurioje jis laikydavo šv. Mišias ir sakydavo pamokslus. Tam sukilimui pritarė ir mūsų didysis vyskupas Valančius. Slaptai jis laimino sukilimo vadus.

Muraviovas - korikas su Mackevičiaus sukilimu turėjo daugiausia vargo; net pripažino, kad šis sukilėlių vadas buvo "labai vikrus, veiklus, protingas ir fanatikas" (Muraviovo atsiminimai lenkų kalba, Italija, 1945 m., 55-56 psl.).

Bet jėga nugalėjo jėgą; Mackevičius pralaimėjo. Jis su kitais 6 kunigais Kaune buvo pakartas. Už dalyvavimą Mackevičiaus sukilime įvairiais būdais buvo nubausti Žemaičių vyskupijoje 107 kunigai, Vilniaus apie 100. Mažiausiai nukentėjo Seinų vyskupijos kunigai: 1 buvo sušaudytas, 20 ištremti į Rusiją, kiti suskubo pasislėpti kitose valstybėse.

Daug nukentėjo dėl to sukilimo Lietuva. Bet jis turėjo ir teigiamų pasėkų: 1) jis tautai parodė organizacijos jėgą; 2) įrodė, kad už jos reikalus stoja ir kunigija ne tik žodžiu, bet ir darbu, ir 3) sustiprino viltį bendromis pajėgomis išsivaduoti iš okupanto ir dvarininkų vergijos. Tos pasėkos pasiliko ne be įtakos ir mūsų istorijos eigai. (*Krikščionis Demokratas*. Nr. 3, 4 ir 5; Kaimas, 1927 m. gruodžio mėn., 46-47 psl., ir Aug. Janulaitis. *1863-1864 m. sukilimas Lietuvoj*; Kaunas, 1921 m., 18, 31-32 psl.).

Savo teigimu, kad kun. Mackevičiaus sukilimas buvo katalikiškas, nenoriu paneigti galimybės, kad jo būriuose galėjo būti koks nuošimtis kitatikių ar netikinčiųjų. Jei jų buvo, tai ir jieėjo savanoriškai po katalikų vėliavą.

"Apžvalga" ir "Tėvynės Sargas". Lietuva, Muraviovo nukruvinta, nualinta, sute-

rorizuota, parbloškta ir sutrypta po nelaimingai pasibaigusio 1863 m. sukilimo, nutilo beveik 20 metų. Bet nei žiaurusis Muraviovas neįstengė tautoje užgesinti laisvės ugnelės. Ji slapta buvo kurstoma, palaikoma ir plečiama. Po ilgų metų Lietuva atkiuto, užsigydė žaizdas, sustiprėjo ir vėl stojo į kovą už savo tėvynės laisvę tik ne šaunamu ginklu, o spausdintu žodžiu: eina 1883-6 *Aušra*, 1889-1906 *Varpas*, 1890-6 *Apžvalga*, 1896-1904 *Tėvynės Sargas* ir kiti. *Tėvynės Sargas* atsirado per nesusipratimą. Jokių esminių pakeitimų jis neįnešė. Mykolas Römeris, vėliau Vytauto Didžiojo universiteto profesorius ir rektorius, teisingai rašė: "*Tėvynės Sargas* savo turiniu pasekė *Apžvalgą*. Pabrėžiu žodį "pasekė", nes nieko nauja savo skiltysna neįnešė... *Tėvynės Sargas* yra *Apžvalgos* klerikalinės akcijos paveldėtojas... *Apžvalgai* žuvus svarbiausiu jos pakraipos reiškėju buvo *Tėvynės Sargas*. (Michal Römer, *Litwa*, Lvovas, 1908 m., 188 ir 309 psl.).

Turėdamas tą faktą omenyje, paminėsiu tik tai, ką *Apžvalga* yra pasakiusi Lietuvos nepriklausomybės klausimu. Čia priminsiu, kad *Apžvalga* ir *Tėvynės Sargas* buvo potencialinių krikščionių demokratų organai, kaip *Varpas* buvo potencialinių liaudinių organas.

1891 metais *Apžvalga* taip nusako savo tikslą: "*Iškariaut tikėjimo ir tautos liuosybę*" (24 nr., 185-6 psl.). Kitur be pareikštų pirmiau minčių šiuo klausimu dar prideda: "Mes kariaujame už idėją, t. y. už savo bočių-prabočių šventą tikėjimą, už savo kalbą, už skriaudžiamus brolius, už mokslą ir apšvietimą, žodžiu sakant, *mes kariaujame už savo tėvynę Lietuvą*" (1895 m., 24 nr.).

Apžvalga giliai tikėjo, kad Rusijos amžius jau neilgas; tai ypatingai stiprino jos energija ir ištvermę kovai vesti. Tų pačių 1895 m. 1 nr. ji rašė: "*Kas pasidarys su Maskolija?*" Į savo pastatytą klausimą ji pati taip atsako: "*Pasidarys tai, kas ir su Rymo imperija pasidarė. Atsiskirs nuo kita kitos tautos ir taps savistovės viešpatystės, kuriose bus tikėjimo ir sąžinės liuosybė. Laikai, kai maskoliškas "milžinas" gaus galą rasi, jau visai netoli bėra*". O kol tas galas ateis, ji ragina "*drąsiai kariauti su savo tautos ir tikėjimo priešais, būti gerais ir ne-*

pakrutinamais žemaičiais arba lietuviais, kad pasidarius kokiai vėsulai ant Europos politiško regračio, galėtumėm ir mes pasinaudoti".

Pranašystė. Jos išsipildymo nereikėjo ilgai laukti. Nuo 1914-15 metų Lietuva rusų jau nebematė.

Tokios pat taktikos laikėsi ir *Tėvynės Sargas*.

Pirmoji 1904 m. krikščionių demokratų susivienijimo programa. Ligi nepriklausomybės laikų katalikai buvo susibūrę vienoj krikščionių demokratų partijoje. Tad politinėj srityj jie atstovavo Lietuvos katalikiją.

Šios programos autoriai, trys Petrapilio dvasinės akademijos profesoriai — Jakštas, Maironis ir Būčys — į savo parengtą programą štai ką įdėjo Lietuvos ateities klausimu: "Liet. Krikščionių Demokratų darbavimos tikslas yra *Lietuvos autonomija etnografiškose ribose*, t. y. apimanti visą Kauno guberniją ir lietuviškai kalbančias dalis Suvalkų, Kuršo, Gardino ir Vilniaus gubernijų su miestu Vilnium, kaip visokeriopu to krašto centru. Autonomija susidės iš šitų tautos teisių: a) turėti savo šalies seimą Vilniuje, galinti ir turinti statyti teises ir skirti mokesčius visai autonomijos teritorijai, išrinktą lygiu, tiesiu, slaptu, priverstinu visų suaugusių gyventojų balsavimu, b) teismas ir administracija iš vietinių žmonių, c) visos mokyklos su vietine kalba ir su mokytojais iš vietinių žmonių, d) administracijos priegulmė nuo autonominio seimo ir jos atsakymas prieš jį, e) kariuomenės mokslo atlikimas savo krašte, i) sodžiuose ir miestuose vietinės savivaldos įstaigos skiria savo apskričiai policiją, jai moka algą ir jos darbus kontroliuoja..." (*Krikščionis Demokratas*, Nr. 3, 4, 5, Kaunas, 1927 m. gruodžio mėn., 189-200 psl.).

Autoriai įvade pasisako, kad šioji programa yra skirta tik gyvenamoms sąlygoms. Joms pasikeitus, bus keičiama ir programa. Autoriai turi omenyje pagrindinį klausimą: Lietuva — autonominis kraštas ar visiškai nepriklausomas. Jie pažymi, kad "programos pakraipa ir pamatinės tiesos nesimaišys niekuomet".

Didysis Vilniaus Seimas. Didysis Vilniaus Seimas 1905 metais Lietuvos laisvinimo reikalu priėmė tokią rezoliuciją: "Ka-

dangi Lietuvos gyventojų reikalai gali būti pilnai užganėdinti tiktai prie tikros mūsų krašto autonomijos (savivaldos) ir kadangi norima idant ir kitos Lietuvoje begyvenančios tautos galėtų pilnai laisve naudotis, lietuvių suvažiavimas nusprendė: **reikalauti Lietuvai autonomijos su seimu Vilniuje**, išrinktu visuotinu, lygiu, tiesu ir slaptu balsavimu, neskiriant lyties, tautos ir tikėjimo. Toji autonomiškoji Lietuva turi būti sudėta iš dabartinės etnografinės Lietuvos, kaip branduolio, ir tų pakraščių, kurie dėliai ekonomišku, tautišku ir kultūrišku gyventojų priklausyti prie jos panorės..." (Mykolas Rōmeris, *Lietuvos konstitucinė teisė*, I tomas, Kaunas, 1937 m., 455 psl.).

Kokį vaidmenį šiame seime suvaidino

krikščionys demokratai? Seime jie pasirodė pirmu kartu, kaip suorganizuota politinė grupė ir kalbėjo grupės vardu. Dėl pristatytos seimui tvirtinti rezoliucijos jie nieko negalėjo pridėti, nes metais anksčiau jų programoj iš esmės tokis pat reikalavimas buvo tilpęs. Seimo rezoliucijos "projekte buvo paskelbta žūtbutinė revoliucija". Krikščionių demokratų frakcija, pasitarusi, pasiūlė "išbraukti iš rezoliucijos visa tai, kas faktinai reiškė kruviną revoliuciją", palikti ją "be smurto ir kruvinų pradų" (kun. P. Būčys, Prisiminimai, *Tėvynės Sargas*; I tomas, 255 psl.). Seimas pasiūlymą priėmė vienbalsiai (M. Rōmeris, *Lietuvos konstitucinė teisė*, 13, 14 ir 15 psl.).

(*Tęsinys sekančiame numeryje*)

Prof. Mykolo Biržiškos mintys

APIE INICIATYVĄ IR NESUSIPRATIMUS

Vasario 16 akto signataras prof. M. Biržiška "Vienybės" Nr. 7 straipsnyje "Kas įgaliojo" primena, kad nei Basanavičiaus, nei kitų tautinio atgimimo pionierių niekas neįgaliojo ką veikti, bet jie patys ėmėsi tokio darbo, kuris jiems atrodė būtinas ir kuris pasirodė naudingas visai tautai. Juk neturėjo juridškai pagrįstų įgaliojimų nei 1905 m. Vilniaus Didžiojo Seimo dalyviai, nei 1917 m. Vilniaus Konferencijos dalyviai, bet jie padarė didelių nutarimų. Toliau mūsų politinio ir kultūrinio gyvenimo veteranas primena, kad ir anais laikais ne visada buvo vienbalsiai visų sutariama. Buvo ir maištaujančių prieš bendrąją dominuojančią liniją, būdavo taip pat daug ginčų bei konfliktų, bet galutinėje išvadoje būdavo randama išeitis. Kartais kaikiuriems tekdamo net nuo savo grupės atsiskirti. Taip ir jis pats turėjęs įteikti pareiškimą socialdemokratų partijos sukairėjusiai ano meto vadybei, kai ji pareikalavo išstoti iš Valstybės Tarybos, o Stp. Kairys paprasčiausiai į partijos išpėjimą nekreipęs dėmesio.

Ta proga profesorius primena, kad gruodžio 11 d. priimtoji nepriklausomybės paskelbimo formulė, sutinkanti su konvencijomis su Vokietija, buvusi priimta ne vien tiems 4 kairiesiems priešinantis, bet ir 4 ki-

tiems, už balsuojant tik 12. Tarp tų 4 kairiųjų ir kitų 4 nekairiųjų skirtumas buvęs tik toks, kad jie nepasitraukę iš Tarybos, kaip padarė protestuodami 4 kairieji. Bet anie 4 likusieji Taryboje, nors pasidavę daugumos nutarimui, taip pat veikę, atkalbinėję kitus nuo anos formulės ir taip bendrų pastangų rezultate atsiradęs Vasario 16 Aktas.

Baigdamas prof. Biržiška sako visa tai primenaš tam, "kad mes ir šiandien, kai vėl įvairiais būdais siekiame atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, nebijotume eiti ir individualiais keliais, nesijaudintume ir nebijotume savo tarpe ginčų, priekaištų, kartais net labai skaudžių priekaištų, ir šiaip įvairių nesusipratimų.

Yra jų šiandien, nemažiau jų buvo ir anuomet laimingai nepriklausomybę atstant. Svarbiausia, kad šiomiais ar kitokiais keliais, bet visi siektume to paties vieno bendrojo ir didžiojo tikslo" (iš "Tėviškės Žiburių", 1958. III. 6).

Mykolas Biržiška — 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataras, visuomeninkas, lietuvių literatūros istorikas. Nepailstamai veikęs dėl Lietuvos laisvės — daug: kartų už tai sėdėjęs kalėjime. Mirė prieš keletą metų.

LAIKINOSIOS LIETUVOS VYRIAUSYBĖS ATSIŠAUKIMAS VILNIUJE.

Lietuvos Piliečiai!

„Vyrai! Nekartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų Tėvynė nenugalėta. Ji gyva.

Šiandien visi tvydome laisvės rytojų švintant; Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę; tad ginkime Nepriklausomą Lietuvos Valstybę! Vienybėje, kaip broliai, pasidavę kiti kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi, kaip vienas, stokim už tėvynę!

Lietuva pavojuje!

Vokiečių kariuomenė atitraukiant, jau įsibrovė Lietuvon svetimoji Rusijos kariuomenė. Ji eina, atimdami iš mūsų gyventojų duoną, gyvulius ir mantą. Jos palydovai — badas, gaisrų pašvaistės, kraujo ir ašarų upeliai.

Tat ginkim Lietuvą! Parodykim, jog esame verti amžiais kovotos laisvės; šiandieną Lietuvos likimas mūsų pačių rankose.

Nelaukdami toliau nė valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Krašto Apsaugą. Būrių būriais eikim iš kaimų, viensėdijų, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir Tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmi į kovą!

Drąsiai, be baimės, kaip mūs tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!“

* *

Laikinoji Lietuvos Vyriausybė kviečia visus Lietuvos piliečius, kurie gali ginklą valdyti, ginti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę ir tuojau stoti į Krašto Apsaugos pulkus.

*

Savanorų pasižadėjimo lapas.

P a s i ž a d ė j i m a s .

Aš čia pasirašęs, kilęs iš
apskričio valsčiaus kaimo, gimęs
..... mėnesio d. metų kaip pilnateisis
Lietuvos Valstybės pilietis su žinia savo tėvų¹⁾ niekeno neverčiamas įstojau į
Krašto Apsaugos Ministeriją paminėtomis antroje šio lapo pusėje sąlygomis ir
pasižadu, nesigailėdamas savo sveikatos nei gyvasties, ginti nepriklausomos
Lietuvos Valstybę. Pasižadu šventai ir sąžiniškai eiti visas kareivio pareigas,
dedamas ant manęs vyriausybės įstatais ir paliepimais.

Parašes²⁾

KOVOSE UŽ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

KLAUSIMAS: *Paskelbus nepriklausomybę anuomet, prieš ką lietuvių tautai teko kovoti tai nepriklausomybei išsaugoti?*

PULKININKAS GENYS: Nesakyčiau išsaugoti, bet apginti. O apginti dėl to, kad visi kėsinosi: kėsinosi bolševikai, pasitraukiant vokiečiams, kėsinosi bermontininkai, o po to lenkai. Jei vokiečiai nebūtų pradžioj padėję, nebūtume atsilaikę prieš bolševikus. Padėjo, kol sustiprėjom. Rusus išvarėm iki Dauguvos. Atsirado bermontininkai. Juos išvarėm iki Rytprūsių. Tada vėl lindo lenkai. Prieš juos kovojom, iki buvo sudaryta sutartis.

KLAUSIMAS: *Vos atsikūrus valstybei, juk nebuvo kariuomenės, bet kovojo savanoriai. Iš kur tie vyrai atėjo?*

PULKININKAS GENYS: Jei nebūtų buvę karo, nebūtų buvę Lietuvos kariuomenės. Kai kas gali manyti: susirinko berneliai iš kaimo ir tuojau visus priešus išvarė. Taip nebuvo. Turėjo būti koks nors branduolys. Jis susidarė iš lietuvių karininkų, kurie buvo rusų kariuomenėj. Pradžioj jų užsiregistravo Vilniuj prie Tarybos. Dėl karjeros būtų buvę daug geriau likti rusų armijoje. Vienas kitas ir liko. Bet daugumas veržėsi į Lietuvą, tarnauti Lietuvai... O pačių kareivių, tai iš visur; pavyzdžiui, Dzūkijos daugiausia — bežemių, Suvalkijoje — ūkininkų... Ir mokinių, net ištisos klasės stojo... Iš pir-

miausiai stojusių mokinių Karo mokykloj buvo parengti pirmieji karininkai iš Lietuvos.

KLAUSIMAS: *Kokia buvo kovojančių vyrų dvasia?*

PULKININKAS GENYS: Labai gera. Pradžioj ėmė baimė dėl ugnies, bet kai priprato, tai labai kovingi, drąsūs... Ėjo tiesiog stačiom.

KLAUSIMAS: *Gal galėtumėt papasakoti kokių pasiaukojimo pavyzdžių?*

PULKININKAS GENYS: Žmonės tikisi ko nors ypatingo. Kažkokių herojų. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė buvo kažkas tai šventa... O fronte pirmiausia reikia priprasti prie kulų... Kai nebuvo kam, pačiam karininkui reikėjo eiti visur, pačiam reikėjo žvalgytis... Kai kas sako, kad savanoriai ėjo dėl žemių, paskelbus žemės reformą. Netiesa. Pradžioj nieko neskelbė. Ir pusę metų negavom nei algos, nei maisto. Visą valgėm iš to pat katilo — amerikiečių mil-tus.

O tiesa, galima prisiminti karininką Juozapavičių, pirmojo pulko vadą. Jis žuvo Alytuj ant tilto vasario 14 d., begindamas ginklus, gautus iš vokiečių.

Pulk. Petras Genys — vienas pirmųjų karininku Lietuvos kariuomeiėj, jon stojęs iš rusu kariuomenės. Nuolat fronte kovose už nepriklausomybę.

AMERIKOS LIETUVIŲ VEIKLA 1918 METAIS IR VĖLIAU

LEONARDAS SIMUTIS

KLAUSIMAS: *Kaip Jungtinėse Valstybėse gyvenantieji lietuviai padėjo Lietuvai atgauti ir išlaikyti nepriklausomybę anuomet ir ką dabartiniai išeiviai gali ir turi daryti šiuo atžvilgiu?*

1918 metai lietuvių tautai buvo lemiantys, ryžtingos ir žūtbūtinės kovos metai, kuriais visa tauta nesulaikomai pajudėjo atkurti savo seną Lietuvos valstybę. Savo žy-

gius pradėjo vasario 16 d., paskelbdama Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo aktą. Lietuvos išeivija, pažymėtinai Amerikos lietuviai, tuomet dar ir nežinodami apie didįjį įvykį — Nepriklausomybės akto paskelbimą, lygiai ta pačia kryptimi ir tokiu pat užsidegimu kibo į darbą ir kovą, kaip ir jų broliai Lietuvoje. 1918 m. jie iškelė ir plačiai skelbė šūkį: "Lietuva bus laisva dabar arba niekuomet". Paremti didiesiems tautos

RESOLUTION DEMANDING INDEPENDENCE OF LITHUANIA

1. *Whereas, The Lithuanian Nation forms an ethnographic, cultural, economic and politically inseparable body, and*

2. *Whereas, The historic past of Lithuania and the present democratic development of the world reaffirms to the Lithuanian Nation the undeniable right to re-establish its own sovereign State, and*

3. *Whereas, In the question of its ultimate political destiny, the Lithuanian Nation maintains the right to follow its own national ideals, and*

4. *Whereas, Nations can successfully pursue their cultural course and develop their economic resources only when in possession of their full political freedom, and*

5. *Whereas, Every Nation has an inherent right to decide its own political destiny, and*

6. *Whereas, The present war conditions have rendered the recognition of Lithuanian political freedom of international importance and therefore it becomes a subject to be deliberated upon at the international peace congress, and*

7. *Whereas, No nation engaged in war and striving to enslave Lithuania, but the international congress only can give a true guarantee of the political sovereignty of Lithuania, and*

8. *Whereas, Our highly esteemed President Woodrow Wilson adheres to the principle declared by him in the Senate of the United States, January 22, 1918, that*

"No peace can last, or ought to last, which does not recognize and accept the principle that governments derive all their just powers from consent of the governed, and that no right anywhere exists to hand people about from sovereignty to sovereignty as if they were property".

Therefore, The Convention of the Lithuanians of America, after considering the present political situation of Lithuania, RESOLVED, —

To respectfully request the President of the United States and the allied as well as the neutral governments of the world to recognize the following demands:

1. *That for the full and unbindered development of Lithuania, it is necessary that Lithuania become a sovereign and independent democratic state within its own ethnographic boundaries with the necessary economic corrections.*

2. *That the independence of Lithuania be assured by the international peace congress and that delegates of Lithuania be given right to take part with full deliberative powers.*

3. *That these resolutions be respectfully presented to our highly esteemed President Woodrow Wilson, who has unceasingly championed protection of the rights of the small and subjected nationalities, and to all allied and neutral governments.*

uždaviniais ir vykdyti savo šūkį, Amerikos lietuviai 1918 m. atliko šiuos reikšmingus žygius:

1. Kovo mėnesį sušaukė didįjį Visuotinį Amerikos Lietuvių seimą Niujorke.

2. Gegužės 3 d. Baltuose rūmuose JAV prezidentas priėmė lietuvių delegaciją išklausti prašymą paremti mūsų tautos pastangas išsilaisvinti.

3. Dideliu intensyvumu telkė lėšas Lietuvai laisvinti ir šelpti.

4. Spalio 26 d. Philadelphijoje drauge su kitomis pavergtomis ir laisvės siekiančiomis tautomis Amerikos lietuvių atstovas pasirašė Nepriklausomybės deklaraciją.

* * *

I Visuotinį seimą Niujorke suvažiavo netoli dviejų tūkstančių lietuvių organizacijų, draugijų ir klubų įgaliotų atstovų. Seimas ne tik aiškiai ir tvirtai pasisakė už laisvos, nepriklausomos ir demokratinės Lietuvos valstybės atstatymą, bet nusmaigstė gaires ateities veiklai, bandė atkurti išeivijos vienybę, iš dviejų atskirai veikusių tarybų (Amerikos Lietuvių Tarybos — katalikų, ir Lietuvių Tautinės Tarybos — tautininkų) sudarė bendrą Egzekutyvinį komitetą, kurio uždavinys buvo kalbėti ir veikti visų Amerikos lietuvių vardu. Šis bendras dviejų tarybų komitetas atliko visą eilę naudingų ir reikalingų darbų Lietuvos išlaisvinimo baruose.

* * *

Gegužės 3 d. tais laikais plačiai žinomo teisininko ir katalikų veikėjo Balio Mastausko (Frank Mast) rūpesčiu buvo išrūpinta abiejų tarybų delegacijai audiencija pas prezidentą Woodrow Wilsoną Baltuose rūmuose. Adv. Mastausko ir kun. Jono Jakaičio vadovaujama delegacija, išdėsčiusi lietuvių tautos vedamą kovą ir dedamas pastangas atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę, gavo prez. Wilsono teigiamą atsakymą ir paskatinimą nepailstamai dirbti, siekiant savo tikslo.

* * *

Visuotiniam seimui paruošus tikslesnę veiklos programą, prez. Wilsonui sustiprinus mūsų viltis, leidomės į konkrečius darbus. Tarybos ir bendrasis Egzekutyvinis komitetas rikiavosi politiškiems laisvinimo veiksams; fondai (Tautos Fondas — kata-

likų ir Neprigulmybės Fondas — tautininkų) paskelbė lėšų telkimo vokus. Tautos Fondas per savo vokus (1918 m. pabaigoj ir 1919 m. pradžioj) sutelkė \$350,000 su virš. Man teko garbė šiam vokui vadovauti. Neprigulmybės Fondas surinko per savo vokus apie \$70,000. Turėjo savo fondą ir lietuviai socialistai, kuris skelbėsi tik šalpos darbus tedarbas. Jis surinko apie \$30,000. Iš viso katalikų Tautos Fondas per savo vokus 1918 ir 1919 metais sutelkė Lietuvai laisvinti ir šelpti \$700,000 su viršum.

* * *

1918 m. spalio 4 d. Washingtone susikūrė Vidurio Europos Tautų sąjunga su čekų prof. Tomu Masaryku priešakyje. Jai priklausė čekai, jugoslaviai, rumunai, lietuviai, suomiai ir ukrainiečiai. Spalio 26 d. Nepriklausomybės salėje (Independence Hall) Philadelphijoje, Pa., tų tautų atstovai pasirašė pavergtųjų tautų laisvinimo deklaraciją. Pasirašė ant to paties stalo, ant kurio pirmasis JAV prezidentas Jurgis Washingtonas pasirašė naujai įsteigtų Jungtinių Valstybių Konstituciją. Lietuvių vardu pasirašė inž. Tomas Naruševičius. Tada laikėme, kad šis žygis buvo svarbus ir turėjęs nemažai reikšmės mūsų tautos pastangose.

Aš čia suminėjau tik kelis ryškesnius Amerikos lietuvių atliktus veiksmus Lietuvos išlaisvinimo baruose 1918 m. Jų buvo atlikta žymiai daugiau.

Maždaug ta pačia kryptimi mūsų darbai vyko ir 1919 m. Mūsų tarybos siuntė delegacijas į Europą kontaktuoti Lietuvoj, Šveicarijoj, Švedijoj ir kitur gyvenančius lietuvių veikėjus ir besirūpinančius Lietuvos išlaisvinimu. Siekta veiklos suderinimo, vieningumo ir bendros politinės linijos. Mūsų delegacijos Europoje vyko ne tuščiomis. Amerikiečių fondai aprūpino reikalingomis lėšomis tuo metu besidarbuojančius lietuvių komitetus, įsteigusius informacijų biurus Šveicarijoj ir Prancūzijoj. Per juos ir Lietuvoje veikiantys sąjūdžiai gavo iš mūsų fondų paramos visokeriopai savo veiklai.

Pažymėtina ir tai, kad visose lietuvių kolonijose Amerikoje rūpestingai buvo renkami parašai po peticija JAV vyriausybei, reikalaujant remti Lietuvos išlaisvinimo bylą. Kaip žinoma, buvo surinkta vienas milijonas parašų. Be to, organizacijos, drau-

gijos ir paskiri lietuviai periodiniai siuntinėjo laiškus JAV valdžos žmonėms, savo kongresmanams bei senatoriams, prašydami savo veiklai paramos. Washingtonė veikė stiprus Lietuvių Informacijos biuras. Šalia to, jau susidariusiai Lietuvos vyriausybei prašant, Niujorke buvo įsteigtas liglaininis Informacijos biuras, kuriam vadovavo profesionalai žurnalistai ir rašytojai (amerikiečiai). Jiems vadovavo žymus spaudos veikėjas, žurnalistas ir rašytojas p. Boyeris. Šios akcijos, kainavusios katalikų Tautos Fondui \$60,000, tikslas buvo plačiai visam krašte išgarsinti Lietuvos nepriklausomos valstybės reikalus ir tuo paskubinti Jungtinių Valstybių *de facto* ir *de jure* pripažinimą Lietuvai. Boyerio biuras veikė tik kelis mėnesius. Lietuvos vardą jis tikrai plačiai išgarsino.

Amerikos lietuviai nesigailėjo lėšų ir atkurtai Lietuvos valstybei atstatyti ir ekonomiškai bei kultūriškai ją sustiprinti. Jie išpirkė už du milijonus dolerių Lietuvos Laisvės Paskolos bonų. Jie surinko nemažai auksinių daiktų — žiedų, laikrodžių ir kt., kad tuo sustiprintų naujos pinigų valiutos — lito pagrindus. Milijonus dolerių amerikiečiai paskirai pasiuntė savo giminėms ir artimiesiems atstatyti karo sugriautus ūkius. Jie ir patys pirkė didesnius ūkius, įsigijo malūnus, steigė ir dirbtuvių Lietuvoje, kad tuo sutvirtintų Lietuvos ekonominį gyvenimą. Ir prie to sutvirtinimo jie labai daug prisidėjo. Amerikoje buvo įkurtos kelios pramonės ir prekybos bendrovės, kurios siekė prisidėti prie Lietuvos ekonominio atstatymo. Ir nemažai prisidėjo.

Labai daug prisidėjo, kad laimėtų Lietuvai Amerikos *de jure* pripažinimą. Pripažinimas gautas 1922 m. liepos 27 d. Stipriai paremta Vilniui Vaduoti sąjunga ir Klaipėdos krašto atvadavimas. Net Lietuvos politinės partijos neapsiėjo be amerikiečių paramos.

* * *

Be daugelio kitų Lietuvos rėmimo darbų, Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacija pravedė Kultūros vąją, kurio metu buvo sutelkta apie \$60,000. Iš tos sumos \$45,000 buvo pasiųsta Lietuvos Katalikų Mokslo akademijai, planavusiai įkurti Lietuvoje

katalikų universitetą. Ta pati Lietuvių Katalikų Federacija tarp 1918 m. ir 1930 metų stipendijomis bei paskolomis parėmė daug lietuvių katalikų studentų Lietuvoje ir Amerikoje. Šiam tikslui buvo išleista per \$50,000. Gaila, kad tik labai maža dalis mokslus baigusiujų Federacijos stipendininkų atsilygino. Lietuvos ateitininkai ypač yra gavę daug paramos iš lietuvių katalikų Amerikoje. Net ir prie Ateitininkų rūmų statybos Kaune yra nemažai prisidėta. Neapsiėjo be amerikiečių paramos ir statomos kunigų seminarijos Vilkaviškyje ir Telšiuose. "Saulės" ir "Žiburio" įsteigtos ir išlaikomos mokyklos bei gimnazijos gavo mūsų didelę pagalbą. Ne viena karo metu sugriauta bažnyčia Lietuvoje buvo atstatyta amerikiečių parama. Gausiai buvo paremta ir Adomo Jakšto, prel. Dambrausko vadovaujamoji Šv. Kazimiero Spaudos draugija Kaune. Gavę paramos ir šiaip jau kultūrinės bei labdaros organizacijos Lietuvoje.

Istorija kartojasi. Lietuva ir vėl yra pavergta dar žiauresnio ir piktesnio okupanto ruso bolševiko. Nuo 1940 m. ir vėl esame įsijungę į jos išlaisvinimo darbus. Atsakydamas į "L. L." redaktoriaus paskutinįjį klausimą "ką dabar išeiviai gali ir turi daryti?", norėčiau, kad kiek giliau įsigilintumėme į anuometinių laikų Amerikos lietuvių padėtas pastangas, panaudotas Lietuvai laisvinti priemones bei metodus ir pagalvoti, ar galima ir naujesnių priemonių ir metodų besugalvoti. Jei kas jų turime, pasisakykime. Bent šiuo tarpu aš iš savo pusės nieko naujesnio negalėčiau pasiūlyti, apart to, ką šio rašinio pradžioje esu pasakęs: Kaip anuometiniai Amerikos lietuviai nuosirdžiais darbais, pasišventimu ir gausiomis aukomis padėjo atstatyti laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę, lygiai taip ir dabartiniai išeiviai privalo dirbti, aukotis ir aukoti.

Leonardas Šimutis savo plačia veikla organizavo JAV lietuvių pagalbą nepriklausomybę paskelbusiai tėvynei, tiek siekiant jai politinio pripažinimo, tiek telkiant jai finansinę paramą. Vadovavo vąjams. Vėliau ALT, BALF, ALRKF pirmininkas. Dabar "Draugo" dienraščio redaktorius.

KĄ MAN REIŠKIA NEPRIKLAUSOMYBĖS SUKAKTIS

PASISAKO JAUNIMAS

RŪTA DOMARKAITĖ: Jaunam žmogui, Lietuvos niekad, nemačiusiam, Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 50 metų sukakties proga kyla sentimentai, skirtingi nuo tų, kuriuos jaučia vyresnioji karta. Tačiau yra pagirtina, kad vis dėlto kyla sentimentas, labai gilus ir nuoširdus.

Daugumas mūsų esame užaugę išeivijoje ir Lietuvą pažįstame tik iš knygų. Bet mūsų meilė ir pagarba didingai tautai, garbingai praeičiai, kilniom tradicijom ir viskam, kas yra lietuviška, yra nemažesnė, kaip Lietuvą mačiusių ir joje gyvenusių.

Šiais ypatingais Lietuvos nepriklausomybės metais prisimename, kad prieš 50 metų Lietuva buvo laisva ir stipri. Bet ta pačia proga turime prisiminti, kad, nors kraštas okupuotas, tauta — gyva!

Per mūsų darbus dabarty ir ateity Lietuvos vardas liks gyvas. Mūsų pareiga yra rūpintis 50 metų nepriklausomybės sukaktimi, kad ir tos sukakties proga Lietuvos atžvilgiu jaunimas turėtų palankų nusistatymą ir sentimentą.

MYKOLAS DRUNGA: Jubiliejinių metų šventimas neturi prasmės, jei neatsižviežina ir neprisipildo jo šviesa mūsų pačių kasdieninis gyvenimas, kasdieninis atsinešimas pavergtos tėvynės atžvilgiu. O šviesos esame vis labiau ir labiau reikalingi, kai ilgą išeivystės bei tremties metų išdavijoje gimsta pagundos daug ką pamiršti, daug ko išsižadėti. Ypač skaudžiai kankinančiu įkyrumu mus vilioja pagunda vienu ar kitu būdu susitaikyti su faktu, jog bolševikai iš Lietuvos yra padarę kalėjimą.

Kaip šis susitaikymas, ši kapituliacija praktiškai reiškiasi? Ne tik nepaslankumu kelti prieš šį kalėjimą moralinį protestą, bet taip pat ir užmiršimu, jog kalėjime sėdi ne tik jo viršininkai, sargai ir budeliai, bet ir jų kankinami ir mūsų konkrečios pagalbos trokšte ištroškę kaliniai. Kapituluoti prieš

faktą, kad sovietai iš mūsų tėvynės yra padarę kalėjimą, tai reiškia nedėti jokių pastangų bent atsilankymu mesti šviesos ir vilties spindulėlį į tamsiąją kalinių buitį, tai reiškia (savimeiliškai ir patogiai) galvoti, jog, kadangi kalėjimo sargas yra priešininkas, o prie kalinių negalima prieiti, neprasišius sargo, tai ir neverta bandyti kalinius lankyti.

Kai grėsia pavojus karščiau pamilti Mičigano steito Dainavą už tikrąją Dainavą (ta, kuri Nemuno krašte), jubiliejiniai metai prabyla nepritildomu kvietimu atsikreipti ne į Lietuvos atspindžius, pilkšvus ir nepastovius, o į pačią nelygstamąją realybę, mūsų Lietuvą.

RAMUNĖ KVIKLYTĖ: "Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia". Į savo tautos praeitį mes, lietuviai, galime žvelgti su pasididžiavimu. Nedidelė, priešų užguita, karų sunaikinta žemdirbių šalėlė prieš 50 metų sugebėjo atsistoti ir drąsiai ištarti: "Čia mūsų kraštas, mes esame laisvi". Ir ne tik žodžiais, bet ir darbais jie parodė, kad gyvenimas be laisvės savo žemėje yra bevertis. Aušros laikotarpis tikrai didvyriškas ne tik savo pralietu krauju, bet ir sugebėjimu iš nieko sukurti viską, pastatyti šalį, įdiegti į ne vieną širdį teisingą meilę tėvynei, atskratyti ne tik rusiškumo, bet ir lenkiškumo pančių.

Iš praeities tikrai galime semti stiprybę, bet vien praeitimi gyventi neužtenka. Meilė tėvynei sukurta vien iš pasakų ir svajonių nėra tikra. Man atrodo, kad jaunimui be kontakto su Lietuva labai sunku pajusti jos realybę, net ir jos tragediją. Dabartinė kova dėl laisvės pasidaro kaip suaugusių žaidimas, kuris dažnai palieka gana blankų vaizdą. Man labai patiko Kultūros Kongreso metu dr. J. Girniaus žodžiai, kuriais jis ragino mūsų veiksmus lietuviybės atžvilgiu dabar duoti mūsų jaunimui, ką galime, kol dar yra tų, kurie nori semti.

APIE BENDRAVIMĄ SU TAUTIEČIAIS OKUPUOTOJE LIETUVOJE

Atsakymai į anketą

Praėjusių metų gruodžio mėn. "L. L." numeryje buvome idėję anketą apie bendravimą su tautiečiais okupuotoje Lietuvoje. Iki nustatyto termino esame gavę 23 atsakymus į anketą. Nors parašas nebuvo būtinas, bet kai kurie po atsakymais į anketą pasirašė. Po kai kuriais atsakymais buvo net du parašai — vyro ir žmonos. Atrodo, kad atsakiusieji atstovauja įvairaus amžiaus ir įvairių profesijų žmones.

Čia pakartosime anketos klausimus ir po kiekvienu klausimu nurodysime, kiek ir kaip į tą klausimą atsakė ir kokius pateikė vienokio ar kitokio atsakymo motyvus. Redakcija šiuo kartu savo nuomonės nepareikš, laukdama, kad pirmiausia savo nuomonę pareikštų šiuo klausimu susidomėjęsietieji skaitytojai.

1. Ar su lietuviais, gyvenančiais Lietuvoje, mes galime ir turime bendrauti, palaikyti kokius nors ryšius?

Į šį klausimą visi vienbalsiai atsakė: taip. Vienas psichologijos daktaras ir jo žmona pastebėjo, kad reikia skirti bendravimo (santykiavimo) ir bendradarbiavimo sąvokas. Bendravimas yra tik tam tikrų ryšių bei kontakto palaikymas, nesaistomas ilgalaikio įsipareigojimo ir iš to išplaukiančio abipusio įtaigojimo. Toks bendravimas su kraštu yra dabar gana plačiai išsivystęs, rašant laiškus, siunčiant siuntinius, vieni pas kitus apsilankant. Bendradarbiavimas reiškia tam tikrą sutarimą, siekiant bendrų tikslų. Būtinės bendradarbiavimo sąlygos yra lygybė, atvirumas ir nuoširdus sutarimas. Nepaisant kai kurių skirtumų, bendradarbiai turi turėti bendrų darbų, planų bei siekimų. Bendravimas yra pirmas žingsnis į bendradarbiavimą, apie kurį dabar dar per anksti galvoti, nes dabartinė atmosfera dar per daug užteršta nepasitikėjimu ir įtarinėjimais.

Mes šioje anketoje ir tekalbame apie bendravimą, bet ne apie bendradarbiavimą. Kai kurie primena, kad į šį pirmąjį

klausimą ir veiksmų konferencija Clevelande yra teigiamai atsakiusi: "Laisvieji lietuviai privalo kuo glaudžiau bendrauti su tauta". Tai vienintelis Clevelando rezolucijos punktas, nesusilaukęs opozicijos.

Dauguma atsakiusiųjų galvoja, kad tas bendravimas yra būtinas. Čia negali būti jokių ginčų ar nuomonių skirtumo. Jeigu nepalaikysime ryšių su savo pavergtais tautiečiais, tai po kiek laiko tarp mūsų ir jų išaugs tokia siena, kurios niekas neperlips. Tada jau mes jiems nieko negalėsime padėti.

Vienas jaunuolis priduria, kad Lietuvoje gyvenantieji lietuviai yra tikresni lietuviai už mus. Jeigu mes su jais jokių ryšių nepalaikysime, tai greičiau prarasime savo lietuviškumą.

O štai ką rašo jauna, Amerikoje universitetą baigusi ponija: "Aplink mus gyvenimas verda, viskas peržiūrima, persvarstoma, visur atsikratoma sukalkėjusių formų vardan esmės, o lietuviu būti vis reiškia tik "išlaikyti lietuviybę", t. y. manyti, kad nuo 1944 m. lietuviybė nebesikeičia ir viskas, kas lietuviška, nuo tada persikėlė į užsienį, o kas dabar Lietuvoje vyksta, tai ne tik visai nesvarbu, bet net smerktina. Kas tuo domisi, yra "parsidavėlis" ir "išdavikas".

Bet mes, jaunoji karta, norime pajusti savo bendraamžių, gyvenančių Lietuvoje, pulsą. Mes norime lietuviybę kurti, o ne tik kitų sukurta išlaikyti. Mes nenuvertiname Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo, mes semiamės stiprybės iš praeities, bet žiūrime į ateitį, nenorime gyventi tik praeitimi. Mes nenorime vieni į kitus svaidytis užgauliais epitetais, kaip matome darant kai kuriuos "kovotojus", mes norime atsikratyti okupanto savanaudiškais tikslais ir atkakliai siekiame mums priklausančios teisės — savo gabumus skirti Lietuvai".

2. Kaip bendrauti (bendravimo ribos ir plotmė; du kraštutiniai)?

Į šį klausimą du asmenys atsakė, kad

savo bendravimą turime riboti tik laiškais ir siuntiniais. Kiti du dar sutinka, kad galima nuvažiuoti į Lietuvą, kad galėtume supažindinti ten gyvenančius savo brolius su mūsų veikla ir darbais. Taip pat palaikyti atsargius ryšius su atvažiavusiais iš Lietuvos ir ypač būti apdairiems su okupuotos Lietuvos pareigūnais.

Visi kiti atsakiusieji į bendravimą žiūri daug laisviau, mano, kad turime bendrauti su visais ir visokiais būdais, išskiriant oficialias įstaigas. Kiti priduria, kad bendraudami turime saugotis nepakenkti Lietuvos laisvinimui. Bendrai, atsakymai į šį klausimą nėra labai aiškūs, nes čia yra pats sunkiausias ir pagrindinis klausimas. Nustatyti bendravimo ribas yra labai sunku, o gal ir visai neįmanoma. Kai kurie pamini, kad ir Clevelando nutarimas šiuo klausimu yra labai neaiškus. Vienas kitas galvoja, kad čia jokių ribų niekas negali ir neturi teisės nustatyti, reikia tai palikti kiekvieno žmogaus sąžinei ir įsitikinimams. Vienas asmuo atsako: "Bendrauti išmintingai. Štai vienintelė riba, kurios reikėtų laikytis".

Kitas sako: "Kaip bendrauti, negali būti bendrų direktyvų. Bet koks susitikimas pavienių asmenų ar grupių išeina mūsų naudai, jeigu į tai neįjungiami jausmai ir kitaip galvojančių kritika. Ne susitikimai mums žalą daro, bet mūsų pačių susmulkinimas, kai prieš susitikimus nusistatę asmenys pradeda smerkti susitinkančius ir viską perdėtai išpučia. Bendravimo ribos negali būti bendrai apibūdintos, nes kiekvienas atvejis yra kitoks. Pasikeitimas spauda ir kultūriniais reikalais visada yra naudingas, kiek tai įmanoma, žinant aplinkybes".

Kitas asmuo dar plačiau šią mintį dėsto, manydamas, kad kiekvienam būtų naudinga užsiprenumeruoti Lietuvoje išeinančią spaudą, nes juk taip daro ir mūsų spauda bei veiksniai informacijos tikslams. Nereikėtų drausti mūsų dailininkams Lietuvoje suruošti savo parodas, o dainininkams pakoncertuoti.

Jau minėta, čia mokslus baigusi ponia rašo: "Mes esame gyvos tautos gyva dalis. Mes turime vieni kitus jausti. Iš savo spaudos tikro vaizdo susidaryti negalime, nes joje nuolat skaitome tik apie Lietuvos nege-

roves, lyg kad mums būtų džiugu, jei ten mūsų broliams nesiseka. Baiminamasi, kad kalbėdamiesi su atvykusiais iš Lietuvos mes tuoj patikėsime jų žodžiams ir propagandai; išgirde, kad Lietuvoje dabar geresnė ekonominė padėtis, kad daugiau pramonės, tuo susižavėsime ir liausimės kovoję už Lietuvos laisvę. Bet reikia atsiminti, kad mes esame pripratę girdėti visokių nuomonių ir kad sugebame jas kritiškai priimti. Mes žinome, kad pramonės augimas Lietuvoje yra neginčijamas faktas, bet taip pat žinome, kad toji pramonė dažnai yra tik rusinimo priemonė ir jos gaminamos prekės eina "plačiajai tėvynei", o ne Lietuvai. Žinome apie visokius profesijų suvaržymus. Taip pat tikim, kad dabartiniai Lietuvos laimėjimai būtų dar didesni, jeigu ji būtų buvusi laisva. Manau, kad turime džiaugtis tenykščiais lietuvių laimėjimais ir trokšti, kad jie atstovautų Lietuvą, o ne "placiąją tėvynę".

Kun. J. S. sako, kad bendrauti galima ir pavieniai ir grupėmis, bet tik tokios grupės ir su tokiomis grupėmis, kurios jokios ideologijos neatstovauja, pvz. sporto klubai, tautinių šokių grupės, chorai. Jokiu būdu negalime bendrauti tiesioginiai su komunistine valdžia. Taip pat negali tiesioginiai su Lietuva bendrauti VLIKAS, Liet. Bendruomenė, Skautai, Ateitininkai ir kt.

Kitas asmuo priduria, kad bendravimo ribos priklauso nuo žmogaus pasitikėjimo savimi ir nuo pasitikėjimo kitu. Reikia manyti, kad ir anoje pusėje gyvenančiam lietuviui laisvė yra brangesnė už visokius "izmus", kiekvienam žmogui laisvė yra brangesnė už vergiją.

3. Kokia iš to nauda, koki gali būti pavojai?

Daug atsakymų į šį klausimą buvo panašūs. Čia paminėsime vieną kitą charakteringesnį.

"Be artimesnių ryšių su kraštu lietuvių bės ateitis išeivijoje bus labai trumpalaikė. O tada ir nepripažinimo statusas tuoj pat pasikeis. Bendravimas su kraštu, ekskursijos į Lietuvą yra vienintelė viltis išlaikyti jaunimą nuo nutautimo. Pavojų yra, bet kitos išeities nėra. Mirštas kartais turi apsispręsti už pavojingą operaciją".

"Kai plačiau bendrausime su Lietuvos žmonėmis, tai geriau vieni kitus suprasime ir mažiau vieni nuo kitų nutolsime. Pasi-džiaugsime vieni kitų laimėjimais, pasiguo-sime nesėkmėmis. Laisvojo pasaulio bendravimas su pavergtaisiais yra lyg gyno oro įleidimas pro suaižėjusią uždangą. Tai lyg injekcija nuo aziatiško gripo. Mūsų jaunimas, lankydamasis Lietuvoje, gaus progos pabendrauti su tenykščiu jaunimu ir tautiniai sustiprės. Jiems Lietuva jau nebebus tik miglotas mirazas kažkur dykumoje, bet realus ir pažįstamas kraštas su mielais, savais žmonėmis. Nemanau, kad iš tokio bendravimo kiltų kokios nors kliūtys Lietuvos laisvinimo byloje. Taip pat neatrodo, kad kas nors tuoj susižavėtų skurdžiais komunizmo laimėjimais".

"Nauda bus tokia, kaip ir iš kiekvieno bendravimo — žmogus susitinka su žmogumi. Šiuo atveju dar daugiau: vis rečiau bepagalvojas apie lietuviybę čia atgaivins savo tautinius jausmus. Lietuviai okupuotoje Lietuvoje pamatys, kad kovą veda ne tik jie, bet ir užsienyje gyvenantieji jiems padeda. Čia gyvenantiems nematau jokių pavojų, nebent kieno nors jausmai būtų stipresni už protą. Tokių, deja, pasitaiko".

"Net ir labai artimi žmonės, ilgam laikui išsiskyrę ir nepalaikydami jokio ryšio, paprastai pasidaro vienas kitam svetimi, nesusprantami, neįdomūs ar visai nereikalingi. Ryšiai su Lietuvos žmonėmis ir mums ir jiems yra reikalingi. Vieni su kitais bendraudami, tapsime stipresni. Skaitymas Lietuvoje spausdinamų knygų, laikraščių bei žurnalų, kiek žinau, nepakenkė tų žmonių lietuviškumui. Priešingai, padarė juos sąmoningesniais, geriau informuotais lietuviais, paskatino imtis priemonių kovoti prieš mūsų tautos pavergimą, dar daugiau domėtis Lietuva ir labiau suprasti bei atjausti savo brolius.

Koki pavojai? Pirmiausia atmetu ir laikau visiškai nepagrįstu dažnai vartojamą argumentą, kad bendravimas privės J.A.V. prie Lietuvos inkorporacijos pripažinimo. Visiškai nerealu galvoti, kad galingiausia pasaulio valstybė savo principiniuose nusistatymuose ar užsienio politikoje vadovautųsi vienokia ar kitokia nežymios tautinės mažumos laikysena. Tačiau yra pavo-

jų, kad, Lietuvos padėties nesuprasdami, savo neatsargumu galime pakenkti atskiriems asmenims ir visai padėčiai Lietuvoje. Pavyzdžiui, mūsų spauda, neišskiriant Eltos informacijų, komentuodama Lietuvos gyvenimo įvykius, labai dažnai visiškai neatsakingai iškelia ir pabrėžia to ar kito įvykio, institucijos ar asmens kūrybos tautinius ar antirežiminius nusistatymus bei atspalvius. Tas tik apsunkina panašaus įvykio pasikartojimą Lietuvoje ir pastato žmones į labai keblią padėtį. Panašiai yra ir su "įdomių" iš Lietuvos gautų laiškų citavimu mūsų spaudoje. Mes turime būti labai protinai ir atsargūs, kad dėl mūsų neapdairumo ar trumpalaikio paviršutiniško patriotiško efekto čia, išeivijoje, nenukentėtų žmonės ir lietuviški reikalai mūsų tėvynėje. Čia yra pats didžiausias pavojus".

"Bendradarbiavimas su tauta, ypač jaunimui, yra gyvybinis lietuviybės išlaikymo reikalas. Komunizmu persiėmimo pavojai, kurie galėtų grėsti, bendraujant su Lietuva, yra mažesni negu čia, Amerikoje, kur yra varoma komunistinė propaganda. Tautinė kultūra, kurią iš ten semtume, mums būtų naudinga. Pastebėjau, kad jaunimas pradeda domėtis Lietuvos etniniu menu, o juk visi jo šaltiniai yra Lietuvoje. Savo vaikų vien sentimentu mes nesužavėsime. Jie nori konkrečių įrodymų, kad verta Lietuvą ir jos praeitį mylėti, kad verta dirbti jos išlaisvinimui".

"Geros valios lietuvių tarpusavio bendravimas visada yra naudingas. Laisvųjų lietuvių bendravimas su pavergtaisiais stiprins pavergtųjų dvasią. Dėl to šia prasme ir bendravimas su komunistais lietuviais, kurie nėra lietuviybės ir Lietuvos laisvės priešai, yra naudingas. Pavojai prasideda tada, kai bendraujama tokiu būdu, kuris yra pritarimas aneksijai. Noriu pažymėti, kad kreipimasis į okupantų pareigūnus, prašant įvažiavimo vizos, naudojantis Inturisto paslauga ir pan., jokių būdu nereikia aneksijos pripažinimo".

"Siūlyčiau daugiau bendrauti, pasinaudojant Lietuvoje išleistomis knygomis. Norint vaikus auginti lietuviais, labai daug padeda knygelės iš Lietuvos. Visi mes gerai žinome, kad čia mums labai trūksta vaikiškos literatūros, o iš ten galima gauti tiek

daug ir labai gerų knygelių vaikams. Daugumas tų knygelių yra be jokios propagandos. O jei kartais ir pasitaikytų, tai skaitant nesunku ką nors pakeisti ar išleisti.

Ir paaugliams skirta skaityba būtų naudinga. Nors ten jau yra daug daugiau propagandos, bet būtų galima kaip tik pasinaudoti ta proga ir parodyti mūsų jaunimui, kokius metodus komunistai vartoja, mus vadindami "buržuaziniais banditais" ir kitokiais panašiais vardais, kaip jų yra suklastojami faktai ir kaip formuojama žmonių nuomonė. Jaunimui tai padėtų geriau pažinti komunistus iš jų pačių darbų bei metodų".

4. *Kaip vertinate šiuos taktus: kalbėjimasis su atvykusiais iš Lietuvos profesoriais, menininkais, žurnalistais, sportininkais; dalyvavimas lietuvių menininkų koncertuose, parodose; krepšininkų išvyka?*

Į šį klausimą teigiamai atsakė 21, o neigiamai tik 2. Kalbant specifiniu krepšininkų klausimu, neigiamai atsakė 5. Pirmiausia paminėsime vieną kitą teigiančiųjų motyvą, o paskui duosime neigiančiųjų nuomones.

"Visokie susitikinėjimai vertintini teigiamai. Aplamai, susitikinėjimas, kalbėjimasis (dialogas) yra drąsiųjų ir savimi bei savo pranašesne idėja pasiūlančiųjų kelias. Tai mūsų laikų ekumenizmo kelias. Jis yra priešingas defetizmo, izoliacijos, defenzivos ir, apamai, bailiųjų keliui, kurių defetizmas jau iš anksto reiškia pralaimėjimą. Priešo baimė ir nepasitikėjimas savimi negali vesti į laimėjimą. Mūsų planetoje jau per maža vietos izoliacijai, ir joje pavojinga ugdyti karingas nuotaikas. Dėl to ekumenizmas yra dabarties ir ateities filosofija, o praktiškas kelias į jos įgyvendinimą yra dialogas. Dėl to kuo labiau vieni kitus pažinsime, visokiomis progomis bendraudami, tuo geriau bus abiem pusėm, o drauge ir lietuvybei".

"Suradus bendrą kalbą, manau, mums visi pokalbiai su lietuviais iš Lietuvos gali vienokiu ar kitokiu būdu būti naudingi. Dėl sportininkų išvykos nėra ko jaudintis. Jie nieko blogo nepadarė nei lietuviškai bylai, nei sau. Jie gal tik praturtino savo akiratį, o mūsų bendruomenėje iškėlė klausimą, apie kurį daug kas galvojo, bet nedrįso pa-

sisakyti. Jie buvo savotiški partizanai, tapusieji aklo užsispyrimo, šovinizmo ir trumparegių asmenų aukomis".

"Mes privalome kalbėtis su visais, atvykusiais iš Lietuvos, dalyvauti jų koncertuose ir parodose, jeigu tik tai vyksta, norint išlaikyti lietuviybę. Rusų komunistai yra viso civilizuoto pasaulio didžiausi priešai, bet su jais kalbasi didžiosios vakarų valstybės ir net Vatikanas. Yra krikščioniška kalbėtis net su savo priešu, tuo labiau yra pareiga, malonumas ir privilegija kalbėtis su savo broliu".

"Mes neturime bijotis pasikalbėjimų su atvykusiais iš Lietuvos, kaip geras kunigas neturėtų bijoti susitikimų su ateistu ar šiaip nusidėjėliu. Krepšininkų išvyka į Lietuvą būtų buvusi tvarkoje, jeigu ji būtų įvykusi ne pernai ir jei būtų važiaavę tik lietuviškai mokantieji krepšininkai".

"Reikia su jais kalbėtis, bet tokiuose pokalbiuose turėtų aktyviai reikštis tik kvalifikuoti asmenys. Yra žinoma, kad atvykstantieji į šį kraštą yra pamokyti, ką ir su kuo kalbėti. Lietuvių, nors ir komunistų, čia atvežtas menas mūsų nusistatymo komunizmo atžvilgiu nepakeis. O mūsų sportininkų ar kitokių profesionalų išvykos į Lietuvą tik įrodytų, kad mes nesame ta nudžiūvusi šaka, kaip komunistai dažnai skelbia".

"Visus paminėtus faktus vertinu labai pozityviai. Dėl krepšininkų nereikėjo visais ragaais triūbyti. Reikėjo žiūrėti, kaip į privačią išvyką aplankyti savo tėvynės ir ta proga pažaišti".

O štai neigiamai pasisakiusiųjų motyvai.

"Kad atvykusiujų iš Lietuvos koncertuose kai kas iš smalsumo dalyvavo, tai dar nieko, bet kad kai kurie mūsų dvasiškaiėjo pasikalbėti su lietuviškais politrukais, tai man jau neaišku. O dėl krepšininkų išvykos tai geriausias atsakymas buvo "Drauge" St. Semėnienės straipsnis "Baisiau už mirtį".

"Krepšininkų išvyką smerkiu, nes jie važiovo oficialiai ir faktiškai pripažino režimą teisėtu".

"Organizuotos išvykos į Lietuvą yra nepateisinamos ir nenaudingos. Jos ten prižiūrimos Maskvos agentų ir nieku negali pasitarnauti pavergtiesiems".

"Krepšininkų išvyka, nebodama sveiko visuomenės nusistatymo, prašovė pro šalį. Jie tik suskaldė lietuvių bendruomenę".

5. *Ar peiktini tie lietuviai, kurie atvykusius iš Lietuvos sovietų paviljono pareigūnus lietuvius stengėsi supažindinti su mūsų kultūrine veikla, parodė mūsų jaunimo stovyklas ir kt.?*

Į šį klausimą visi vienbalsiai atsakė, kad tie lietuviai yra ne peiktini, bet labai girtini. Visų motyvai yra labai trumpi ir panašūs: jie turėjo gerą progą pamatyti, kad mes dirbame, kad mūsų jaunimas yra lietuviškas, kad komunistų propaganda apie mūsų nutautimą yra melas. Grįžę į Lietuvą, jie ir kitiems papasakos, kad mes esame gyvi ir daug ko pasiekę. Gal tada ir jie pasijus stipresni.

6. *Ar galimi (leistini) tik pavieniai ar ir grupiniai susitikimai su lietuviais?*

Aštuonolika atsakė nematą jokio skirtumo tarp pavienio ir grupinio bendravimo, tad leistinas ir vienas ir kitas. Kai kurie net mano, kad grupinis bendravimas yra naudingesnis. Juk jeigu mes sakome, kad bendravimas yra naudingas, tai juo daugiau žmonių bendraus, juo geriau. Tik kai kurie pastebi, kad tos grupės neturi būti ideologinės ar politinės. Reikia stengtis, kad nebūtų įveltas VLIKAS, ALT'as ar diplomatinė tarnyba. Vienas dar priduria, kad jeigu kai kurie bijo komunistų įtakos, tai tas pavojus grupiniame bendravime yra mažesnis.

7. *Ar mūsų kova pirmoje vietoje turi būti nukreipta prieš rusus okupantus, ar prieš komunistus? Pavyzdžiui, ar yra didesni mūsų priešas nekomunistas rusas, ar komunistas lietuvius? Kaip žiūrėti į tuos lietuvius, kurie priklauso komunistų partijai?*

Kas norėta šiuo klausimu sužinoti, tur būt, visiems aišku, bet klausimo forma gal nėra tobula, todėl ir į jį atsakyti nebuvo lengva. Kun. J. S. mėgino paryškinti šį klausimą tokiu atsakymu: "Pirmiausia reikia skirti ateistą nuo komunisto: ateistas netiki į Dievą, o komunistas netiki ir kovoja prieš tikinčiuosius. Tai žinodami, mes turime kovoti prieš lietuvius komunistus (religine prasme) ir prieš rusus nekomunistus (tau-

tine prasme). Priklausymas komunistų partijai neturėtų daug keisti mūsų pažiūrų į lietuvius. Partijai dabar priklauso nemaža ir tikinčiųjų ir netikinčiųjų, ir komunizmui savo širdyje pritariančių ir nepritariančių".

Tad žinant klausimo neaiškumą, ir pora atsakymų buvo neaiškūs, bet gana aiškiai 4 pasisakė, kad pirmoje vietoje mes turime kovoti prieš komunizmą, o 17 teigia, kad pirmoje vietoje turime kovoti prieš rusų okupantą.

Pirmiausia duosime argumentus sakančiųjų, kad pirmoje vietoje turime kovoti prieš komunistus, nesvarbu ar jie rusai, ar lietuviai.

"Komunistas lietuvis mums yra pavojingesnis negu rusas okupantas. Lietuviai, kurie bendrauja su komunistais, labai klysta, nesuprasdami, kad materialinis komunizmas yra blogis".

"Mūsų didžiausia kova — tik prieš komunistus ir komunizmą. Rusai, kaip žmonės, yra religingi ir nuoširdūs, bet komunistas, nors ir lietuvis, yra "baisiau už mirtį". Tie visi partiečiai — tai tik šnipai ir žmogžudžiai".

O štai motyvai teigiančiųjų, kad didesni mūsų priešai yra rusai okupantai, negu lietuviai komunistai.

"Internacionalinis komunizmas egzistuoja tik teorijoje. Mūsų kraštas yra rusiškojo komunizmo priespaudoje. Lietuvių tautai grėsmė kyla iš rusiškojo imperializmo, prisidengusio visuotinio komunizmo vardu. Lietuviai, komunistų partijos nariai, jeigu jie nėra karjeristai — pataikūnai, yra vienas iš didžiausių ramsčių prieš rusiškąją grėsmę".

"Mūsų kova yra prieš okupantus rusus komunistus. Prieš lietuvius jokių būdu mes negalime kovoti, nes jie nekalti, jie daugiau kentėjo ir kenčia negu mes. Jeigu jie ir priklauso komunistų partijai, tai dažnai tik iš reikalo".

"Lietuvių tautai ne tiek yra pavojingas komunizmas, kiek rusiškasis nacionalizmas. Komunizmas nesunaikins nei lenkų, nei vengrų, nei rumunų tautų, bet rusiškasis nacionalizmas jau baigia sutirpdyti ne vieną tautą Sovietų Sąjungoje. Man asmeniškai yra svarbiau tauta negu ideologija ar partija. Todėl man lietuvis komunistas yra

NEPRIKLAUSOMYBĖS PASKELBĖJAI: (66 psi. viršuj). Pirmoji Lietuvos Valstybės Taryba, 1918 m. vasario 16 d. pasirašiusi Nepriklausomybės aktą (50 psl.): iš kairės i dešinę sėdi: J. Vileišis, dr. J. Šaulys, kun. J. Staugaitis, St. Narutavičius, dr. J. Basanavičius, A. Smetona, kan. K. Šaulys, Stp. Kairys, p. Smilgevičius. Stovi: K. Bizauskas, J. Vailokaitis, D. Malinauskas, kun. Vl. Mironas, M. Biržiška, kun. A. Petrulis, S. Banaitis, P. Klimas, A. Stulginskis, J. Šernas, Pr. Dovydaitis. JOS GYNĖJAI: (66 psl. apačioj) Lietuvos artilerija fronte prieš lenkus 1920 m. JOS RĖMĖJAI: (67 psl. apačioj) Visuotinio Amerikos Lietuvių Seimo dalyviai, 1918 m. kovo 13-14 d., Niujorke (žr. 56 psl. šio seimo rezoliuciją, prašančią JAV prezidentą Woodrow Wilsoną ir kitas valstybes pripažinti Lietuvos nepriklausomybę).

AUKOS KOVOSE UŽ NEPRIKLAUSOMYBĘ: (viršuj) sužeistieji Kauno karo ligo-
ninėje, 1920 m.; (apačioj) fronte žuvusio leitenanto Kumpio išlydėjimas iš aerodro-
mo.

miesnis uz nacionalistą baltąjį rusą, kuris vis dar neišsivaizduoja laisvosios Rusijos be Lietuvos. Yra juk Lietuvoje nemaža įtakingų partiečių, kurie yra šių dienų Konradai Valenrodai. Žinoma, savo galvosena surusėjęs lietuvis komunistas nėra man geresnis už rusą enkavedistą".

Mes turime kovoti prieš tuos mūsų priešus, kurie nori lietuvių tautą pavergti ar likviduoti. Pirmoje eilėje mes turime išsaugoti lietuvių kalbą, papročius ir išsikovoti laisvę patiems tvarkyti savo krašto reikalus. Valdymosi formą pasirinks pats kraštas. Mes išeivijoje esame maža saujelė, daugiausia savo kailį gelbėjusių ir lengvesnio gyvenimo svetur ieškojusių, išeivių. Pirmaisiais pokariniais metais Lietuvos išeivija, atsidūrusi svetimuose kraštuose, be pinigų ir pastogės, buvo pasimetusi ir blaškėsi nežinioje. Tais laikais buvo reikalinga kovoti už senų partijų, organizacijų ir įstaigų atstatymą, už turtų, sodybų, tarnybų bei profesijų atgavimą. Tačiau dabar, kai gyvenimas krašte ir pasaulyje stabilizavosi, kai mūsų priauganti karta senosios Lietuvos nebepažįsta, kai lietuviai mūsų tėvynėje, komunistai ir nekomunistai, matydami surusėjimo ir pavergimo pavojus, vieningai kovoja už tautinės vienybės išlaikymą, kultūrinį kūrybingumą, ūkinę pažangą ir ekonominį bei politinį savarankiškumą, toje kovoje mūsų pagalba yra reikalinga. Išeivijoje mes turime telkti visą sąmoningą visuomenę tai pagalbai teikti, bet neturime jokios teisės mokyti Lietuvoje esančius tautiečius, kaip jie turi savo gyvenimą tvarkyti, juo labiau, kad, Lietuvai laisvę atgavus, mes jau greičiausiai nerastume ten vietos, lygiai kaip jos nerado Lietuvos nepriklausomybės laikais sugrįžę Amerikos lietuviai, dar trumpesnę laiką išbuvę išeivijoje. Tik labai mažas jų skaičius sugebėjo krašte aklimatizuotis".

"Šiame klausime būtų daug geriau pasiekti Lietuvoje gyvenančiųjų pavyzdžiu ir žiūrėti, ar žmogus dirba Lietuvos naudai, ar ne. Visai nesvarbu, ar jis tai daro priklausydamas ar nepriklausydamas komunistų partijai. Bendrai, mums reikia daugiau kuklumo. Kalbame labai garsiai ir autoritetingai, neturėdami tam jokio pagrindo. Didžiausiu bet kokios kovos priešu skaitau

tuos lietuvius, kurie, čia gyvendami, kovoja prieš kitus lietuvius. Tai yra didžiausias laisvės nesupratimas, jeigu jie smerkia kitaip galvojančius. Jeigu jie valdytų Lietuvą, tai daugeliui mūsų ir toliau tektų kovoti už laisvę tik iš užsienio".

8. Ar iš Lietuvos atvykusiųjų lietuvių koncertuose bei kituose viešuose pasirodymuose geriau stengtis išvengti politinių kalbų bei išsireiškimų, ar geriau visuomet priminti Lietuvos pavergimą? Kodėl?

Trys aiškiai atsakė, kad reikia būtinai priminti, du neturėjo aiškos nuomonės, keturių atsakymas buvo sąlyginis, o 14 aiškiai atsakė, kad nereikia priminti.

Motyvai, dėl kurių reikia priminti:

Visuomet ir visur priminti pavergimą. Jei neturės vilties visą pasaulį užvaldyti, tai tada gal bus lengviau ir Lietuvą išvaduoti".

Visur ir visuomet priminkime Lietuvos pavergimą, tuo įrodydami savo tautiečiams iš anapus uždangos mūsų pasipriešinimą okupantui. To tikslo siekdami, turime būti atkaklūs ir net agresyvūs. Priešas nesiskaito su priemonėmis".

Sąlyginai atsakiusieji duoda tokius motyvus:

Kodėl nepriminti? Nebent jeigu atvykusius tai statytų į pavojų, kai grįš namo".

"Iš Lietuvos atvykusių lietuvių koncertuose ar viešuose pasirodymuose neapgalvoti išsišokimai nieko gero neduotų. Tačiau mūsų kultūringas ir kietas politinis nusistatymas turi būti kiekviena proga primenamas. Tuo turime parodyti, kad jie yra mūsų tautiečiai, bet ne Maskvos įrankiai Lietuvos pavergimui įprasminti".

Neigiamai pasisakiusiųjų motyvai:

"Jei tokiuose koncertuose dalyvautų koki nors rusų pareigūnai, tai reikėtų priminti Lietuvos okupaciją, taip pat reikėtų tai padaryti, jei dalyvautų ir koki nors svarbūs mūsų gyvenamo krašto pareigūnai, bet jei dalyvauja tik lietuviai, tai nėra jokio reikalo minėti tokius dalykus, kurie gali būti kam nors iš lietuvių nemalonūs ir kuriuos mes visi puikiai žinome".

"Viešuose pasirodymuose reikėtų vengti politikos. Žinoma, jei atvykusieji pradeda varyti nenuosaikią sovietinę propagandą, tada turime ir teisę ir pareigą melagingus

teigimus faktais atitaisyti. Meninėse programose, jei nei programose nei iš atlikėjų pusės nėra jokios politinės provokacijos, yra netikslu kelti politinius dalykus, nes tada mes patys pasidarome panašūs į sovietus ir galime pastatyti menininką į keblią padėtį bei apsunkinti tolimesnį bendravimą".

"Geriausia vengti bet kokių politinių kalbų, nes jos nė vienai pusei nepadeda. Dažnai tik pats kalbėtojas nori pasireklamuoti".

"Labai neišmintinga, nekenčiant rusų ir komunistų, kaip tik mokytis iš jų tų pačių juokingiausių, jiems būdingų išraiškų — viską maišyti su politika. Ir ko tu norima pasiekti? Apie Lietuvos okupaciją žinome mes ir dar geriau žino jie. Tad gali būti tik du motyvai: arba pasirodyti prieš kitus esant ryžtingu patriotu, arba sukompromituoti kitą. Nei vienas, nei kitas motyvas nepateisinamas".

9. Kaip vertinate Clevelando 1966. I. 22-23 veiksmų nutarimą "ribotis privačiu bendravimu"?

Septyni įvertino teigiamai, vienuolika neigiamai, o kiti nepareiškė aiškios nuomonės, nes, matyt, nebuvo pakankamai susipažinę su tuo nutarimu. Kai kurie galvoja, kad tas nutarimas turėtų būti dar persvarstytas ir praplėstas, nes ten per daug kalbėta bendrybėmis. Kai kurie ir teigiamai atsakiusieji prideda kai kuriuos pageidavimus ir sąlygas.

Teigiamai pasisakiusiųjų motyvai:

"Privertus bendravimas yra nuoširdžiausias ir suartinantis žmones".

"Dalinai vertinu teigiamai. Gerai, kad yra griežtos laikysenos šalininkų. Tačiau tai nėra jokių būdu vienintelis kelias. Būtų veiksmų klaida, jeigu jie bandytų monopolizuoti taktikos ir metodų klausimus".

Neigiamai pasisakiusiųjų motyvai:

"Clevelando veiksmų nutarimas ribotis privačiu bendravimu prieštarauja kitam tų pačių veiksmų nutarimui, kad "laisvieji lietuviai turi kuo glaudžiau bendrauti su tauta"; Privatus bendravimas nėra "glaudus bendravimas su tauta".

"Nutarimas ribotis privačiu bendravimu yra suprantamas ir pagrįstas, bet jis yra

daugiau teoretiškas, kabinetinis, o ne praktiškas. Sąmoningi lietuviai patys gali nuspręsti, kaip elgtis ir kaip derinti savo elgseną su laiko reikalavimais".

"Pervertinam savo įtaką pasaulyje! Mūsų privatus ar grupinis bendravimas, deja, mažiau turi reikšmės, negu mums atrodo. Berods, ir iš Valstybės Departamento (State Department) buvo gautas pareiškimas, kad sportininkų išvyka į Lietuvą nereiškia okupanto pripažinimo tikruoju Lietuvos šeimininku".

10. Pasigirsta nuomonių, kad pirmiausia turėtų būti siekiama Lietuvai atgauti satelitinės komunistinio krašto teises. Kaip tai atsilieptų į mūsų kovą už Lietuvos laisvę?

Dvylika atsakė teigiamai, šeši neigiamai, o kiti nepareiškė savo nuomonės. Teigiamai atsakiusieji duoda tokius motyvus:

"Mano nuomone, tas padėtų. Realiai galvojant, išlaisvinimas dar toli. Mums svarbu didesnė krašte laisvė tol, kol kraštas taps visai laisvas. Geriau yra to momento laukti, laisviau kvėpuojant".

"Atrodytų, kad tokia padėtis iš kovos persimestų į evoliucijos laisvės vėžes. Satelitinės valstybės padėtis dabar būtų pozityvus žingsnis į tautos kultūros išlaikymą. Tebeliktų kovoti už ideologiją".

"Pastangas gauti Lietuvai satelitinio krašto teises reiktų remti. Neatrodė, kad tada būtų sunkiau kovoti už pilną nepriklausomybę, bet būtų daug lengviau atspirti prieš nutautinimą".

Neigiamai atsakiusieji taip motyvuoja:

"Siekti satelitinio krašto teisių turi lietuviai, gyveną pavergtoje tėvynėje, o mes išėivijoje jokių būdu už tokią teisę kovoti negalime. Mes visi būtinai turime kovoti už visišką Lietuvos nepriklausomybę. Jei mūsų laikysena būtų kitokia, eitume į kompromisą, kuris būtų naudingas tik rusams komunistams".

"Gavę satelitinio krašto teisę (kurios niekas nesiūlo), prarastume teisę į pilną nepriklausomybę, dėl kurios dabar kovojame. Satelitinė teisė tai būtų tik meškerė, ant kurios gali kabintis tik valstybiniai nesubrendę žmonės".

(Nukelta į 88 puslapį)

SPAUDOJ

Jei ateitų akademikai

... jei ateitų, jei grįžtų pas šį jaunimą daugiau jaunųjų brandžių akademikų, jei jie nepabūgtų save dalinti tarp savo jaunų šeimų ir jaunų draugų iš gimnazijos ar universitetų suolų, mes galėtume laukti ir naujai išaugančių stiprių, pajėgių asmenybių visose mūsų lietuviškojo gyvenimo srityse... ir patys jaunieji akademikai, susilietę stipresnio ir brandesnio uždavinio plotmę su jaunesniu jaunu, pasijunta atradę naują visuomeninės mokyklos "krikštą", naują savęs realizavimo kelią" (St. Yla, *Draugas*, sausio 20).

Kaip su smegenų pakeitimu?

"Moraliniu atžvilgiu širdies perkėlimas yra lengvai sprendžiamas klausimas, palyginus su tomis problemomis, kurios iškils, kai vieno asmens smegenys bus pakeičiamos kito žmogaus smegenimis. Profesorius Robert White, dirbęs Clevelando Miesto Bendrinės Ligoninės smegenų tyrimo laboratorijose, yra sėkmingai sukeitęs beždžionių smegenis. Savo pasikalbėjime su italų korespondente Oriana Falliaci jis teigia, kad tai yra įmanoma padaryti ir su žmonėmis. Jo nuomone, tokią operaciją pirmiausia pabandys japonai. Jis pats to nedrįsta daryti, kadangi dar nėra pilnai įsitikinęs, jog tai moraliai pateisinama.

... Jei tokia operacija bus sėkminga, ar "naujasis" žmogus atsimins tai, ką jis žinojo su savo senaisiais smegenimis? Kokius naujus faktus jam atskleis pakeistų smegenų atmintis? Kokie charakterio ir galvojimo skirtumai gali pasirodyti šio pakeitimo išdavoje? Jau statant šiuos klausimus galima suprasti, kodėl prof. R. White dvejoja. Tačiau to nebandant, kaip pajėgsime sužinoti, ar šie jo abejojimai turi rimtą pagrindą?"

(Max Lerner, *Chicago Sun Times*, 1967, gruodžio 14).

Ar artėjame į vienalytį amžių?

Pažvelgus į šių dienų jaunuolių aprangą, sunku atskirti berniukus nuo mergaičių. "Viena iš priežasčių yra priešingos lyties baimė", pastebėjo dr. Ralph Greenan, klinikinės psichiatrijos profesorius: "Ilgaplaukės mergaitės ir berniukai ieško savo antrojo dvynio, bet ne mylimojo ar mylimosios. Jie jaučiasi saugūs tik su tais, kurie panašūs į juos pačius".

Skirtumas tarp lyčių palaipsniui mažėja. Jei tikėtume istorikais, kurie sako, kad mados nėra tuštybės išdava, bet žmonių gilesnių polėkių veidrodis, mes galime rimtai pagalvoti apie ateitį, kur pirmiau atsižvelgsime į žmogų, o tik antroje eilėje į vyrą ar moterį (*Chicago Daily News*, vasario 3).

Vaistai

Aukšta kaina nereiškia geresnio vaisto! Žinomos firmos vaistas nebūtinai patikimesnis! Didžiosios vaistų firmos išleidžia beveik keturis kart daugiau reklamai negu vaistų tyrinėjimams. Taigi, nežinomos firmos vaistas gali būti lygiai tiek pat geras kaip ir žinomos. Galima sutaupyti 80% ar net 90% už vaistus, reikalaujant, kad gydytojas parašytų vaistus ne pagal firmos vardą, o pagal vaistų sudėtį. Daug už vaistus išleidžiantiems vertėtų pasiskaityt Harvardo Medicininės Mokyklos tyrinėtojo dr. Richard Burack knygą *The Handbook of Prescription Drugs* (Pantheon Books, minkštais viršeliais — \$1.95; viešuose knygynuose gaunama už dyką).

Kaip sužinoti, kokios prekės

Ne visiems lietuviams žinoma, kad yra tokia organizacija, kurios tikslas išbandyti prekes, neatsižvelgiant į kainą ar firmos vardą. Ši organizacija — *Consumer Union* — leidžia mėnesinį žurnalą *Consumer Reports*, kuriame surašo išbandytų prekių ge-

ras puses ir trūkumus. Prekės įvairiausios, pvz. vasario numery aprašomos vidutinio dydžio mašinos (*Dodge, Coronet, Mercury, Montego* ir kt.), lengvi dulkių siurbliai, elektrinės petelnės ir kt. Tarp kitko, šio žurnalo sausio nr., 47-48 psl., yra įvertinimas ir knygos *The Handbook of Prescription Drugs*. Žurnalas randasi viešuose knygynuose, taigi jo vertinga informacija gaunama dykai.

Vaikai žalojami

Žymi antropologė dr. Margaret Mead teigia, kad visuomenė, leisdama lengvai paveikiamiems vaikams žiūrėti nemoralius filmus, auginą sužalotą generaciją: "Mes jiems pateikiame žmogžudysčių, išprievartavimų ir visokių kitokių žiaurių veiksmų receptus. Atrodo, kad žmonės ant ekrano turi visuomenės pritarimą. Kaip tie vaikai gali atskirti? Tokiu būdu yra žalojamos jų galios kitus atjausti ir susitikti su tikrove ir kitais" (*New York Times*).

Jei skauda vienam, kenkia visiems

"Protestantai su simpatija stebi katalikų pastangas sutvarkyti savo vidujines bažnytines bėdas. Evangelikieji krikščionys taitai linki, nes vidujinės bėdos kenkia ne vien vidujiniam bažnyčios gyvenimui, bet ir paraližuoja ekumeninį pasireiškimą tarptikybiniui. Juk visi krikščionys yra to paties paslaptingo Kristaus Kūno nariai, ir jei vienam nariui kas skauda, tai kenkia visiems kartu" (Martynas Kavolis, *Dirvoje*, sausio 15).

Redaktorius ir korespondentas

"Jei redaktorius korespondentui moka honorarą, tai jis jam ir padiktuoja, kaip ir ką jis turi rašyti, o jei korespondentas honoraro negauna, tai jis padiktuoja redaktoriui, kokias jo korespondencijas jis turi spausdinti" (iš pasikalbėjimo su naujuoju Lietuvių Žurnalistų Sąjungos pirmininku Vytautu Alantu, *Dirvoje*, sausio 17).

Ar esate laimingas?

Šis klausimas keliamas vienoje tik ką dviejų čikagiečių susuktame dokumentinia-me filme. Vieta — Čikagos Meno institutas, parkas, miesto centras, pakelto tramvajaus stotis, katalikų bažnyčia... Veikėjai — dvi

jaunos ir draugiškos vienuolės, apklausinėjančios įvairių luomų ir pažiūrų praeivius.

Kai kurie susitikimai tikrai juokingi. Sersers labai sunkiai išgauna atsakymą iš nedrąsios, besišypsiančios mergaitės. Į klausimą apie laimės sąvoką teatsako tik nervingu juoku ir pečių trukčiojimu. Tačiau paklausta, kas joje sukelia liūdesį, neabejodama atsako — mokykla.

Kai kam laimė buvo sujungta su Vietnamo karu ir pasaulio padėtimi. Policininko laimės atsakas: "Toliau nuo žmonių". Vienas vyras tikrai žinojo, kad nelaimė yra būti atskirtam nuo mylimos moters.

Gyvas ir gilus susidomėjimas žmogumi pakelia paprastą filminį bandymą iki tikro meno lygio. Eiliniai žmonės tada tampa geriausiais vaidintojais. Čia kaip tik ir glūdi šio filmo pagrindinis pasisėkimas (*Chicago Daily News*, vasario 3).

Bejėgiai tėvai

Pagal 660 amerikiečių moterų apklausinėjimo duomenis, "daug tėvų skaudžiai suvokia, kad jie gadina savo vaikus, būdami jiems per daug nuolaidūs. Nežiūrint to suvokimo ir nemalonaus kaltės jausmo, daugumas apklausinėtų moterų pripažino, kad jos yra bejėgės. Dažnai atrodo, kad tėvai bijo savo vaikų. Bijo juos nubauti, bijo prarasti jų meilę,... bijo, kad vaikai atsisuks prieš juos. Daug tėvų jaučiasi tiek kalti dėl savo trūkumų, kad jie nebegali pataisyti savo vaikų. Daugelis tėvų, terorizuojami savo vaikų, nebežino, ar suaugusieji dar tebevaldo pasaulį. Daug tėvų per daug tingi, kad sielotųsi savo vaikų problemomis" (*Ladies' Home Journal*).

Vaikams kritikuojant

Paskutiniu metu aš per daug nervuojuos dėl drikstelėjimo savo kojine, per ilgos suknelės, lūpų pieštuko netinkamo atspalvio ir t. t. Kodėl? Ogi todėl, kad — net ko geriausia tavo draugė tau nepasakytų, pasako tau tavo paauglė duktė. (Charlotte May, *Family Digest*, vasaris).

Sudaryti šio numerio apžvalgą viena kita santrauka bei ištrauka yra padėję Vaclovas Kleiza, Elone Vaišnienė ir Gailutė Valiulienė. Tikimės jų pagalbos ir ateity.

VASARIO ŠE- ŠIOLIKTO- SIOS IŠKIL- MĖS:

Prie Kauno ka-
tedros, 1920 m.

Senajame karo
muziejuje Kau-
ne, 1921 metais.

Paradas Kaune,
1921 metais.

(Visos nuotrau-
kos iš Broniaus
Kviklio rinki-
nio).

ASMENYBĖ IR JOS NEGALAVIMAI

Žmogus, kaip visiems žinoma, yra junginys dviejų pradų: *kūno* ir *sielos*. Tarp jų yra kuo tampriausia sąveika: kūno reiškiniai apsprendžia sielos, o sielos — kūną. Pvz. fizinis skausmas veikia slegiančiai į mūsų ūpą, o liūdesys iššaukia ašaras; sugėdintas asmuo parausta. Šios dvi reiškinių rūšys yra taip glaudžiai susijusios, kad nebėra tiesiog įmanoma atskirti, kur vieni baigiasi ir kiti prasideda. Juk šiandien yra žinoma visa eilė fizinių ligų, kurių priežastys esti psichinės, pvz. daugely atvejų skilvio žaizdos, astmos, isterinis kurio organo paralyžius ir kt. Čia fiziniai simptomai fizinėm bei cheminėm priemonėm neįmanoma pagydyti, kol nėra pašalinta juos gaminanti psichinė priežastis.

Nors šiedvi reiškinių rūši yra taip tampriai susijusios, tačiau jos sudaro savitus struktūrinius vienetus: *organizmą* ir *asmenybę*. Pirmojo negalavimus studijuoja medicina, o antrojo — klinikinė psichologija bei psichiatrija. Kaip organizmas, taip ir asmenybė turi savitus normalaus veikimo dėsnius ir taip pat skirtingas priežastis bei veiksnius, kurie jų vidinę harmoniją griauja. Kaip gyvo kūno organizmas dėl vienos kurios svarbesnės priežasties gali netekti savo integralumo, patapdamas tuoj mirštančių palaidų ląstelių krūva, taip lygiai ir asmenybė kraštutiniais atvejais gali skilti arba visiškai sugriūti. Tada, nors kūnas

dar būtų visiškai sveikas, tokio asmens elgsena nebeprilygsta net žemiausios klasės gyvio veiksmams. Gyvis, kokio raidos laipsnio jis bebūtų, niekad savęs nepuola, o žmogus, susirgęs psichiniai, gali save sunaikinti arba kėsintis į kito gyvybę be jokios naudos sau. Čia, aišku, vienas iš kraštutinių atvejų.

Kaip fizinių negalavimų yra įvairių laipsnių, pradedant paprasta sloga ir baigiant neišgydomomis ligomis, taip lygiai esti ir su sutrikimais asmenybėje. Abiem atvejais iš mažo negalavimo, jei nesisaugoma arba neieškoma tuoj specialisto pagalbos, pasidaro didesnis, kurs gali baigtis nebepagydomu.

Kadangi lietuvių kalba taip mažai rašoma apie sutrikimus asmenybėje, pradžioj turime išsiaiškinti terminijos klausimais. Paskui pateiksime šių ligų bendrą panoramą su jų pagrindinėmis rūšimis ir jų rimtumo laipsniais: kalbėsime apie neurozę, psichozę ir užbaigsime charakterio nenormalumais.

Psichiatrijai terminų beiėskant

Pat pradžioj jau buvom sugretinę *kūno organizmą* su *asmenybės sąranga*, kaip du skirtingos prigimties labai sudėtingus mechanizmus. Kūno ligas vadiname fizinėmis arba somatinėmis, kai jas lyginame su asmenybėje įvykstančiais sutrikimais. Dabar iškyla klausimas, koks turėtų būti bendriausias terminas šiems negalavimams pavadinti. Ši būdvardį teks susidaryti iš vieno kurio sekančiųjų daiktavardžių: psichiatrija; nervai; protas, jausmai bei emocijos (jaudėsiai); siela, dvasia, psichė; arba tiesiog paimant jau gatavą, visose lotynų kilmės kalbose vartojamą, būdvardį "mentalinis,-nė". Pradėsime išskyrimo būdu.

1. *Psichiatrija* ir medicina yra mokslai, arba, tiksliau, psichiatrija yra tam tikru atžvilgiu medicinos šaka. Tad kaip bendrųjų fizinių ligų nevardiname "medicininėmis", taip ir emocinių bei kitų panašių negalavimų nederėtų vadinti "psichiatriniais". Įstai ga — taip, gali būti ir *psichiatrinė*, t. y. tokia, kuri vartoja psichiatrines gydymo priemones.

2. *Nervai*, nors ir tampriausiai susiję su

mūsų psichinėmis būsenomis, yra tačiau kūno dalis bei organas ir gali turėti net savų negalavimų. Juk yra ir grynai nervinių ligų, k. a. neuritis, neurodermitis, išijas ir kitos neuralgijos. Tad nervų gydytojas dar nebūtinai turi būti psichinių ligų specialistas, nors taip jie dažnai pasivadina dėl paprastumo, ar kad mažiau išgąsdintų savo pacientus.

3. Nei *proto* nei *jausmų ligos* kaip bendras psichinių sutrikimų pavadinimas netinka, nes, kaip matysime vėliau, *proto* ir *emocinės ligos* yra tik dalis bendrai psichinių negalavimų.

4. Atrodo, kad teks pasirinkti mums ieškomą terminą iš šių trijų: *siela*, *dvasia*, *psichė*. *Dvasia* filosofijoje yra priešpastatoma medžiagai, kaip *siela* — kūnui (plg. vok. Geist u. Körper; Seele u. Leib). Be to, šis žodis vartojamas gyvenime ir įvairiems kitiems tikslams: jis *dvasios* (kvapo) nebeatgauna; pakelti kieno *dvasią* (ūpą, pasiryžimą); *vėlinių* naktį *dvasios* (vėlės) kalbasi ir t. t. Kadangi *siela* yra daugiau ar mažiau religinės srities sąvoka, kuriai priskiriami pastovumo ir nemirtingumo požymiai, paliksime ją teologijai. *Siela*, kaip *nekontanti ontologinė esmė*, tebūna religijos objektas, nes tas psichinių būsenų junginys, kurį psichologija studijuoja ir psichiatrija gydo, nėra toli gražu pastovus nei neišsklaidomas: jojo pasireiškimas gali svyruoti nuo nuliaus iki genijaus asmenybės viršūnių. Nors *psichė* graikų kalboje reiškia tą patį, ką ir *siela*, mūsų kalboje tuos terminus galima vartoti kiek skirtinga prasme. Taip esti ir su daugel kitų mokslinių terminų, pvz. manuskriptas ir rankraštis, niveliacija ir sulyginimas, reforma ir pertvarkymas, deizmas ir teizmas...

Tokiu būdu visų rūšių ir visų laipsnių mentalines ligas vadinsime bendru vardu *psichinėmis*; patį žodį *mentalinis* paliksime kaip rečiau vartotiną sinonimą (lot. kalba *mens*, *mentis* reiškia mąstymo bei jautimo galią). Žodis *psichinis* yra jau nuo seniai įvestas į lietuvių kalbą per *psichologiją*; ir okupuotoj Lietuvoj šis terminas nevengiamas (žr. *Dab. Liet. K. Žodyną*). Mūsų kalboje yra jau plačiai vartojamos tokios sąvokos kaip *psichinės būsenos*, *psichiniai*

reiškiniai, kurie priešpastatomi fiziniams; *psichika*, *psichologas*, *psichiatrija* ir kt.

Psichinių negalavimų pasireiškimo plotmė ir rimtumo laipsniai

Iš tolimesnio jų aprašymo turės paaiškėti, kad žodis "psichinis", kaip pažyminsy prieš susirgimo, nėra toks baisus, jog reikėtų gėdą sau ir giminėms prisipažinti, kad esi paliestas kokio *psichinio* negalavimo. Kaip minėjome, šių ligų skalė yra tokia plati, kad apima nuo pačių švelniausių iki nebepagydomų *proto* ligų. Be to, mūsų *psichė* bei asmenybė pasireiškia įvairiomis funkcijomis, kurių kiekviena gali turėti ir savų negalavimų. Jau tradicinė psichologija skirstė sielos pasireiškimo galias į tris: *protą*, *jausmus* ir *valią*. Tad ir visos psichinės ligos buvo pradėtos skirstyti pereito amžiaus gale pagal šias tris sielos funkcijas bei galias, pridėdant, aišku, ir bendrai pačios asmenybės negalavimus (plg. prancūzų psichologo ir filosofo Th. Ribot veikalus: *Atminties ligos*, 1881, *Valios Ligos*, 1883, ir *Asmenybės Ligos*, 1885).

Kadangi šių dienų psichologijos duomenimis nei valia, nei atmintis, o tuo labiau nei asmenybė nebėra laikomos *savarankėmis* ir savy uždaromis sielos galiomis, bet yra suprantamos kaip labai sudėtingos psichinės funkcijos, minėtasis suskirstymas ne tik neduotų gilesnės išvalgos į šių ligų psichinę mechaniką, bet dargi labai sukomplikuotų bei apsunkintų jų dinaminį veiksmų supratimą, be kurio jokia pagalba sergančiajam neįmanoma. Todėl nūdienė klinikinė psichologija ir psichiatrija pasirinko kitą prie šių ligų priėjimo kelią: psichinių negalavimų suskirstymo pagrindu imama juos sukelianti dinamika ir jų pasireiškimo plotmė (kūnas, *psichė*, aplinka).

Psichinių ligų rūšys ir jų simptomai

Kad skaitytojas galėtų susidaryti kiek pilnesnį vaizdą apie jo aplinkumoje pasitaikančias psichines ligas ir nebemanytų, kad kiekvienas negalavimas, pažymėtas žodžiu "psichinis" jau reikėtų *išprotėjimą*, pateiksime pagrindines jų rūšis ir parūšis su trumpa kiekvienos jų charakteristika bei simptomais.

(Kovo numeris — apie *neurozę* ir *psichozę*)

MORALĖ NAUJOS SITUACIJOS KRYŽKELĖJE

STASYS YLA

TEŠINYS IŠ PRAEITO NUMERIO

Situacija krikščioniškoje moralėje

Krikščioniškieji moralistai negali apeiti situacijos klausimo vien dėl to, kad žmogus turi moralinius principus, normas, pareigas taikyti praktiškajame gyvenime, atsidūręs vienoj ar kitoj padėty. Padėtis, kurioje žmogus sprendžia ir apsisprendžia, kaip geriausiai pasielgti, yra daugiau pritaikomoji, procedūrinė, o nebūtinai apsisprendžiamoji. Situacija pastato žmogų kryžkelėn ir jis arba daro kompromisą, nusikalsdamas principui ir nepatenkindamas sąžinės, arba dėl situacinių kliūčių vis dėlto išlieka nepažeidęs dorinės savo vertės. Svarbiausias klausimas bet kurioj situacijoje yra šis, kaip rasti teisingą moralinį sprendimą, o ne palikti žmogų, kad jį apspręstų tik akla situacija.

Principinis moralinis sprendimas ilgą laiką buvo laikomas racionaliniu. Manoma, jog žmogaus elgsenai vadovauja protas, dėl to jis labiausiai ir buvo šviečiamas, parengiamas susivokti tiek principuose, tiek situacijose. Vadinas, moraliniai principai ir jų geras supratimas laikyti svarbiausiais moralinio ugdymo elementais. Kai žmogus žino gero ir blogo ribas, kai jis suvokia kaip jam elgtis, kai jis pakankamai subręsta savo pažinimu naudotis, tada manoma jis būsiąs doras. Šios pažiūros laikėsi ne tik Kantas ir eilė filosofų - moralistų, bet didele dalimi ir krikščioniškoji moralinė. Pastaroji tačiau vieno pažinimo nelaikė pilnai pakankamu dėl žmogiškosios prigimties trūkumo. Jau šv. Paulius teigė sekąs ne tuo, ką pažįsta esant gera, nes jį traukiančios kitos jėgos, priešingos pažinimui. Krikščioniškoji moralė dėl to iškelia malonės reikšmę dorinio elgesio įstiprinimui. Tuo tarpu racionalistai švietėjai buvo tiesiog pavergti

minties, kad šviesus, išlavintas, pažinimu pasikaustęs protas yra pilnai pakankamas vadovauti žmogaus elgsenai.

Šią racionalistinę pažiūrą stipria kritika yra palaužęs prieš 50 metų vokiečių filosofas Max Scheleris (plg. jo *Der Formalismus in der Ethik und Materialwertethik*, 3 ed., Halle, 1927). Šalia proto Scheleris iškelia emocijas; prieš grynąjį Kanto protą jis stato gryną jausmą, gryną meilę, susižavėjimą geriu, tam tikrą ambiciją būti geru, entuziazmą daryti gera. Visa tai labiau įkvėpia mintį ir ją lenkia, negu mintis pati viena pajėgtų. Ir šia prasme emocijos nemažiau išreiškiančios žmogaus dvasios polėkį, negu pati mintis.

Sekdamas Scheleriu, kitas vokiečių filosofas Hartmannas (anglų vertime *Ethics*, New York, 1932) moralinio elgesio atveju daugiau skiria reikšmės intuityvinėms galioms. Žmogus, atsidūręs tam tikrose aplinkybėse ar susidūręs su kitais žmonėmis, pirmiausia pajuntas stiprų intuityvinį nusistatymą už ar prieš — pritarti, priimti ar ne. Šis nuojautos pasireiškimas esąs daugiariopas ir savotiškai šakotas. Jis iš ankščiau prisikaupęs vertybių, motyvuotas auklėjimo, persunktas asmeniškumo, savo asmens vertės pajautimo ir kitų asmens vertinimo.

Ne be Schelerio įtakos pasuko į emocijų sritį ir Zigmantas Freudas, tik jis susitelkė į vitalinį instinktą ir pernelyg iškėlė sekso reikšmę. Freudas buvo išmušęs iš bėgių Schelerio pasitarnavimą moralinei sričiai, iškeliant teigiamųjų emocijų reikšmę. Freudu bendradarbiai C. G. Jungas ir Rudolf Allers gerokai pakeitė pirmines psichoanalitines išvadas, atsiedami jas ypač nuo perdėto sekso. Dėl to šiandien pasidarė vėl at-

viras laukas moralistams blaiviai svarstyti tai, ką Scheleris teigiama prasme yra pasakęs apie kitas jėgas, akstinančias žmogų į moralinį tobulumą.

Taigi, moralinis sprendimas žmogui yra pirmasis dalykas, nežiūrint kokia bebūtų situacija. Ir tą sprendimą jis daro ne dėl pačios situacijos ir ne būtinai tik šalto proto įtakoj, bet labai dažnai šalia visos situacijos ir dėl žymiai gilesnių, iš anksčiau sukaupytų motyvų. Imkime krikščioniškai auklėtą žmogų, principiškai apsisprendusi, kilniai nusiteikusi, garbingai sauganti savo orumą. Ar galima įsivaizduoti kad jis, dėl kokios nors paprastos situacijos lengvai pakeistų savo nusistatymą ir išduotų visa, kas jo buičiai buvo sava? Tegu ir pasitaikytų išduoti, bet ar dėl to jis save lengvai pateisins situaciniu atsitiktinumu? Tuo, mums rodos, ir skiriasi situacijos supratimas, kokią turi krikščioniškoji moralė ir vadinamoji "situacinė etika".

Situacinės moralės kryžkelė

Kai krikščionim bet kokia situacija nekeičia moralinio principo, nors kartais keičia moralinį aktualų sprendimą, tai situacionalistui kiekvienas moralinis sprendimas ir kiekvieną kartą kitoks jau yra savotiškas principas. Jam gera kiekviena elgsena, padiktuota padėties, nes jis nepripažįsta kito masto, šalia savo asmeniško sprendimo. Pats žmogus sprendžia ir pats atsako už save, nes tai, kaip jis supranta, kaip tuo metu jaučia, kaip toj padėty pasielgė, yra jo vieno reikalas. Niekas kitas jam negali pasakyti, jog tu negerai, negarbingai pasielgei. Palikus principus nuošaliai, juos atmetus, nebetenka prasmės nei atsakomybės, nebeteri reikšmės nei dorinis ugdymas, nei pasitikėjimas žmogaus žmogumi. Jei įstatymai tave baudžia, tu gali jaustis kankiniu, nes nesijauti nusikaltęs ar nusidėjęs. Tu gali gintis prieš teisumą, kad kitaip jautei, priešingai galvojai, nelaikei tai blogybe.

Situacinė moralė neįtampa priartėja moralinei anarchijai ir ji darosi labai populiari pateisinti politiniams, biznio, sekso bei kitiems iškrypimams. Ši kryptis darosi revoliucinė, kelia valstybei nemaža rūpesčio.

o tėvams sukuria didelių sunkumų santykiuose su bręstančiais vaikais. Ši "moralės" kryptis bene labiausiai šiuo metu palietusi Ameriką ir čia atsakingieji krašto vadovai, kaip yra pastebėjęs J. C. Murray, S. J., yra pasimetę. Amerikos įstatymdavystė laikosi pažiūros nesimaišyti į moralinius dalykus, atseit — įstatymais neremti moralės. Bijomasi, kad valstybė nespręstų sąžinės dalykų, nepažeistų individo sąžinės laisvės. Tačiau praktiškai Amerikos įstatymai baudžia ir žmogžudystę, ir eutanaziją, ir kitus nusikaltimus, kurie turi moralinį charakterį. Atrodo, jog čia, pagal minėtą jėzuitą, trūksta kažkokios logikos.

Šia proga norėtusi priminti, kas gi situacinę moralę sąmoningai palaiko. Sąmoningasis veiksnys, ypač Amerikoje, yra perversiniai slaptieji sąjūdžiai ir biznis. Šalia perversinio politinio elemento, didžiausią vaidmenį tačiau vaidina nešvarus biznis bei pelnas, siekiamas be moralinių skrupulų. Net gerasis biznis darosi nebeatskiriamas nuo blogojo, nes ir jis spaudoj, televizijoje, radijuje vartoja reklamas, palenktas žemiems instinktam.

Baigiamosios pastabos

Moralinė problema mums iškyla kaip pirmas žmogaus, mūsų artimo, kartais mūsų brolio, tėvo ar vaiko problema. Ji yra ne tiek srovių ar sisteminių sprendimų problema, kiek žmogaus asmenybės, jos brenimo, kartu ir jos ugdymo problema. Dėl to mūsų dėmesys gal turėtų labiau krypti ne tiek į principinių moralinių sprendimų ieškojimą, kiek į tų pačių principų ir tos pačios moralės tinkamesnį perteikimą.

Ta prasme naujos šviesos pateikia kai kurie naujesni autoriai moralistai. S. Pinkaers, O.P., savo straipsnyje *La liberté en morale* (Laisvė moralėje) atkreipia dėmesį į pozityvią, veiksmingą laisvę, būtent — laisvę siekti moralinės tobulybės. Žmogus esąs skirtas kūrybinei ir pažangiai atvirumui gėrio atžvilgiu. Ši atvirumą ypač galima pastebėti jauname amžiuje, tik jam reikia veiksmingesnės pagalbos iš vyresniųjų (plg. *Revue ecclésiastique* de Liege, 51, 1965). O. Anciaux savo straipsnyje *La con-*

ŠEIMA

DARNUMO VEDYBOSE BEIEŠKANT

DR. PAUL POPENOE

Visi vedusieji laiks nuo laiko turi problemų.
Ne tai svarbu. Svarbu, ką jie iš jų pasimoko.

Dr. Paul Popenoe yra Amerikiečių Instituto Šeimos Ryšiams (American Institute for Family Relations) prezidentas. Savo plačia patirtimi jis dažnai dalinasi su kitais įvairiuose amerikiečių žurnaluose. Čia spausdiname vieną ištrauką, kurią paruošė Gailutė Valiulienė.

Prieš Marianai Taylorienei ateinant vieną popietę į mano kabinetą, težinojau apie ją tik

viena — kad prieš savaitę laiko beveik ašarose kalbėjo telefonu, prašydama vizito.

— Aš niekuomet nesitikėjau, kad man reikės kreiptis pas vedybų patarėją, — ji kalbėjo,
— tačiau nežinau kur kitur beieškoti pagalbos.

Ji sėdėjo fotelyje prie rašomojo stalo — jauna, patraukli moteris, maždaug 25 metų amžiaus, tamsiais plaukais, maloniu, susirūpinusiu veidu.

Science et l'education morale (Sąžinė ir moralinis ugdymas) pastebi, kad sąžinė yra gabumas suvokti pagrindinį savo egzistencijos įstatymą arba pašaukimą save realizuoti gyvenime laisvai ir atsakingai. Tai yra galia tapti asmeniu bei asmenybe. Sąžinė yra auganti, bręstanti ir glaudžiai suaugusi su asmens sąranga. Kaip asmenybė išsiskleidžia dinamiškai, taip ir ją lydinti sąžinė yra dinamiškasis veiksnys. Bet sąžinės veidrodis bręstančiam jaunam žmogui yra jo tėvai ir artimos aplinkos vyresnieji. Be kitko, pastebi autorius, tėvai neturėtų savo vaikams duoti nemotyvuotų, nepagrįstų, nepaaiškintų įsakymų (plg. *Collec-tanea Mechliniensis*, 50, 1965).

Vertas dėmesio ir amerikiečio jauno moralisto, išgarsėjusio dėl Washingtono universitete kilusių riaušių, Charles E. Curran pastebėjimai veikale *Christian Morality Today* (Fides, 1966). Krikščioniškosios mo-

ralės pagrindas, pagal jį, yra ne žmogaus santykis su moraliniu principu, abstrakčiu principu, bet su asmeniu, tiksliau kalbant — su Dievo asmeniu ir artimąja prasme su Kristaus asmeniu. Net prigimtinis moralės įstatymas iš tikro yra Kristaus įstatymas, nes visa yra sukurta pagal jo pavyzdį. Juo labiau paliečia Kristaus asmenį, kai turime prieš akis jo paliktą meilės įstatymą, kuris eina daug toliau už prigimtinio įstatymo reikalavimus.

Kai mūsų tautoj yra toks stiprus (gal iš natūralinio, nesugadinto jutimo) krypsnis daryti gera, būti geriems, rodos, reikėtų tik naujesnės, gilesnės motyvacijos, ir mūsų moralinio ugdymo problemos būtų žymiai našesnės. Tačiau, bent mūsų orientacijai gal pravers ir kitos šio straipsnio pastabos, kad susivoktume, kokie nauji vėjai ir iš kurios pusės drumsčia tiek mūsų, tiek ypač mūsų jaunesniųjų sąžinės brendimą.

— Nežinau, nuo ko pradėti, — tarė ji, — geriausia gal nuo pradžios. Robertas ir aš susituokėme prieš penkis metus ir iki šiol galvojau, kad esame idealiai laimingi. Bet atrodo, kad dabar viskas pašlijo.

Po to, kai užtikrinau, kad daug žmonių ateina ieškoti vedybų patarėjo pagalbos ir tai nebūtinai reiškia, jog jų problemos yra sunkios ar neišrišamos, ji tęsė toliau:

— Mes turime mažą sūneli Mykoliuką, beveik dviejų metų, ir abu labai jį mylime:

Ji stabtelėjo, lyg laukdama, kad aš ką pasakyčiau. Ją tik padrašinau. Ji tęsė:

— Robertas ir aš niekuomet nesibarėme. Vedybų pradžioje abu nutarėme niekuomet nesibarti. Mano tėvai nuolat riejos. Dar vaikystėje aš būdavau labai prislėgta, girdėdama jų barnius. Jų pyktis mane giliai jaudino. Ir dabar atrodo, lyg Robertas visuomet ant manęs pyktų. Jį viskas erzina — tai laikraštis netaip sulankstytas, tai šuniukas priteršia ar skalbykloje baltiniai ne pagal jo norą išskalbti. Ir jis duoda suprasti, lyg aš būčiau dėl visko kalta. Aš nežinau, kas jam pasidarė. Jaučiuosi, lyg gyvenčiau su svetimu, manęs nekenčiančiu žmogumi.

Po keleto pašnekusių su Mariana ir Robertu, kuris noriai sutiko ateiti pas mane, aš supratau, kad Mariana laikė vedybas pradžioje sėkmingomis vien dėl to, kad ji ir Robertas niekuomet nesibarė. Prasidėję barniai jai sukėlė išsiskyrimo baimę. Išsišnekėjome, kodėl ji to baiminosi. Paaiškėjo, kad dar vaikystėje, girdėdama tėvų barnius ir grasinimus atsiskirti, ji baisiai nuogastaudavo, besirūpindama savo likimu, tėvams išsiskyrus. Ir kai motina ją pačią bardavo, ji jautėsi atstumta ir nemylima — net jausminiai apleista.

Mariana nesugebėjo šios baimės nugalėti ir tolimesniame gyvenime. Bet kam jos elgesį pakritikavus, ji pasijusdavo bevertė ir atstumta. Meilė jai reiškė būti visiškai pripažintai, o kuomet to pripažinimo - pritrimo nepatirdavo, ji jautėsi prislėgta.

Robertas greitai suvokė žmonos perdėtą jautrumą ir nemalonumams išvengti nustojo ją kritikavęs. Taip pat, kadangi jis pats buvo užaugęs senoviskų pažiūrų šeimoje, kurioj namų reikalai priklausė moterims, nenorėjo prieštarauti jos namų tvarkai net tada, kai jų nuomonės kokių reikalu aiškiai skyrėsi.

Mariana, atrodo, nesuprato to, kad, nenatūraliai vengdama atvirų tarpusavių nesutarimų, ji nepasiekė jos geidžiamo laimingo ir saugaus vedybinio gyvenimo. Priešingai, ji tiesioginiai sukliudė tikram supratimui ir tyram atjautimui vystytis tarpusavyje.

Abiejų jausmai nebuvo nuoširdūs nei vienas kitam, nei namams, nei auklėjant vaiką, nes abu vengė diskutuoti tų reikalų, kurie galėtų sukelti nemalonumų.

Betgi, savaime aišku, kad atsisiakius rišti problemas ir gvildinti nuomonių skirtumus, neišvengiamai prieinama prie gilios tarpusavės neapykantos.

Vaikui gimus, Tayloriai, kaip ir visi vedusieji, susidūrė su naujom problemom. Be abejo, buvo naujų džiaugsmų, bet atsirado ir naujų sunkumų. Roberto kantrumas ėmė išsisemti žmonos perdėtam irzlumui — jis pradėjo prieštarauti jos galvojimui ir veiksams. Pavyzdžiui, Robertas norėjo, kad vaikas būtų auginamas sistematingai, pagal dienotvarkę, kuri išmintingai derintųsi su tėvų reikalais. Mykoliukas gi tuo metu kaip tik užsigeidė vakare nebemiegoti savo lovelėje, kai tėvai norėdavo valandėlę praleisti vienu du ar vaišindavo svečius. Jis iš lovos išsiriogindavo ir slampinėdavo aplinkui. Kaip tik tada Mariana norėjo leisti vaikui daryti, ką tik jis norėjo. Robertas pasipriešino: jam atrodė, kad berniukas turėtų išmokti vėlyvą vakarą praleisti savo lovoje, nes tas laikas priklausė vien jam ir žmonai.

Taip pat dar vienas dalykas vargino jį. Pusiaus pusigėdęs, jis prisipažino, kad Mariana, gimus kūdikiui, ėmė kreipti žymiai mažiau dėmesio į jį patį. Robertas palaipsniui pajuto, kad jo sūnus iš jo išplėšia žmonos meilę ir domėjimąsi.

Jam nekantriai reiškiant nepasitenkinimą skalbiniais, žmonai neatėjo nei į gaivą, kad, jos žodžiais, "toks menkniekis" galėtų jį nervuoti. Tačiau sakydamas: "Tu nesirūpini mano marškiniais", iš tikro jis sakė: "Tau aš nerūpiu".

Robertas ir Mariana stokojo ryšio — ne tik išsiaiškinti savo, kaip tėvų, uždavinius kasdieniniame gyvenime, bet ir suprasti, ko kiekvienam reikėjo vedybiniame gyvenime. Kadangi jie tikrai mylėjo vienas kitą, jiems nebuvo sunku po keleto pašnekusių su manim vėl pajusti vienas kito artumą. Nesunkiai Mariana įžvelgė, kad vyro nepasitenkinimai nereiškė jos nepripažinimo, bet jo paties gilesnius reikalavimus. Ir Robertui nebuvo sunku suvokti žmonos nepagrįstą rūpestį ir tada jai parodyti, kad kiekvienu pakritikavimu jis jos nei neatstumia, nei tuo labiau jos nemylė. Po kurio laiko jie drauge ėmė vis daugiau ir daugiau išsikalbėti savo giliau užsislėpusius rūpesčius. Nors retkarčiais kildavo smarkūs nesutarimai, pokalbiai padėjo kiekvienam iš jų stipriau bei giliau suvokti save ir tuo pačiu daugiau atjausti vienas kitą.

KRIKŠČIONIJA.

Londono "The Times" korespondentas Peter Nichols Romoje 1962-65 m. rašė reportažus apie Vatikano II susirinkimą. 1967 m. rudenį jis aplankė penkis Europos kraštus, kuriuose katalikai sudaro gyventojų daugumą. Savo išpūdžiais pasidalino su "The Times" skaitytojais 1967 m. gruodžio 29-30. Čia pateikiame tų išpūdžių santrauką.

Prieš dvejus metus baigėsi Vatikano II susirinkimas. 1965 metų gruodžio mėnesį vyskupai grįžo namo, patenkinti savo įtemptu darbu. Jie žadėjo paaiškinti savo kunigams ir tikintiesiems, kurie neturėjo progos dalyvauti susirinkime, kokia nauja era išaušo, kokios naujos durys buvo atidarytos, nauji horizontai atsivėrę. Aplankęs Portugaliją, Olandiją, Vokietiją, Austriją ir Lenkiją, Nichols atranda, kad vyskupai vėl žygiuoja už savo kaimenių, o ne jų priekyje.

• Vokietija

Po išpūdingo pasirodymo Vatikano II susirinkime. Centrinės problemos: trintis tarp vyskupų ir teologų; mišrios vedybos.

Vyskupų entuziazmo stoką vadovauti negalima aiškinti mieguistumu ar noru ilsėtis ant susirinkimo laurų. Kiekviename iš tų penkių kraštų tam yra skirtingos priežastys. Stipriausi murmėjimai prieš vyskupų neveiklumą girdimi Vokietijoje. Susirinkimo metu vokiečiai vyskupai sudarė gal pačią išpūdingiausią susirinkimo dalyvių grupę: drąsios minties ir savimi pasitikį, nes šalia savęs turėjo rimtus teologus - patarėjus, aštriai nusiteikę Romos kurijos atžvilgiu ir bendrai ekumeniški, nes pats gyvenimas išmokė gyventi su protestantais, sudarančiais antrą pusę Vokietijos gyventojų. Susirinkimui pasibaigus, Vokietijos vyskupų konferencijos vadovybė iš Koelno kardinolo Frings perėmė jaunas, pilnas energijos ir geros nuovokos Muencheno arkivyskupas kardinolas Doepfner.

Scena buvo paruošta veiksmui, tačiau to veiksmo Vokietijoje pasigendama. Mišios įvestos pilna kasdienine kalba, altoriai atsukti į žmones ir parapijos laikosi susirinkimo liturginių reformų. Ekumeniniai susitikimai palengvėjo ir padažnėjo. Pavyzdžiui, šįmet Tuebingene katalikų ir liuteronų fakultetų studentai pirmą kartą drauge suplanavo savo bendrą veiklos programą.

Kiekvienas kraštas turi savo dominuojan-

čią problemą, kurios šviesoje įvertinamas vyskupų darbas. Vokietijoje tokia centrinė problema yra konfesiniai mišrios vedybos. Nuo Liuterio laikų beveik iki Antrojo pasaulinio karo Vokietijoje veikė principas "cuius regio, eius religio" (kieno valdžia, to ir religija), ir krašto dalys paprastai buvo beveik ištisai liuteroniškos arba katalikiškos. Paskutinis karas visa tai pakeitė. Todėl vedybos tarp katalikų ir protestantų yra natūrali gyventojų susimaišymo paseka. Krašto katalikai jaučia, kad dabartinis priėjimas prie mišrių vedybų yra per daug juridiskas ir agresyvus. Pavyzdžiui, reikalavimas išgauti formalius pažadus dėl vaikų katalikiško auklėjimo esąs ne vietoje šiame amžiuje, kada taip pabrėžiama asmens atsakomybė. Teologai kalba, kad jie mišrių vedybų klausimą buvo gerai paruošę susirinkimui, tik vyskupai neįstengė užtenkamai įtikinančiai argumentuoti posėdžių salėje.

Vokietijoje Nichols jaučia trintį tarp vyskupų ir teologų. Jei susirinkimas iš tikrųjų buvo teologų susirinkimas, nes jie kalbėjo per savo vyskupų burnas, tai namie dalykai kiek kitaip klostosi. Teologai grįžo į savo universitetus įsitikinę, kad be jų pagalbos vyskupai nieko padariai negali padaryti. Vyskupai, savaime suprantama, jaučiasi pažeisti tokiais savo patarėjų įsitikinimais. Štai praėjusį rudenį pastoraciniame laiške, kurį išleido kardinolas Doepfner visos vokiečių hierarchijos vardu, į teologus kreipiamasi taip: "Mūsų konfratrai, kurie studijuoja teologiją, sutiks su mumis, kad Bažnyčia buvo pagrįsta apaštalais, o ne mokslo žinovais..." Teologai atkerta, kad neužtenka šandien kalbėti apie buvimą apaštalų palikuoniais: šių dienų vyskupais turi būti parenkami skirtingo tipo žmonės, jei norima vyskopus matyti šios dienos apaštalais.

• Lenkija

Bažnyčia nuolatiniam gynimui stovyje. Primatas ir jo sekėjai: konservatyvūs. Centrinė problema: puoselėti atsinaujinimą, nepakertant istorinės tapatybės tarp tautiškumo ir katalikybės.

Lenkijos katalikams Bažnyčios atnaujinimas pilnas pavojaus, tačiau jis kartu neša ir viltį pasikeitimams Lenkijos Bažnyčioje, kuri dar nepakitusi nuo viduramžių. Lenkijos primatas kardinolas Wyszyński iš įsitikinimo yra labai konservatyvus: į pasikeitimus jis žiūri kaip į silpnybės ženklus katalikų gretose. Čia padėti

painioja nuolatinis valstybės ir Bažnyčios konfliktas — Bažnyčia yra priversta būti nuolatinio gynimosi stovyje. Gal dėl to ir atsinaujinimo žymės mažos: įvestos blogai paruoštos liturginės reformos lenkų kalba, duotas didesnis vaidmuo pasauliečiams Bažnyčioje. Daugumas vyskupų galvoja panašiai kaip ir primatas arba yra įsitikinę, kad turi jį palaikyti. Bet yra ir įsitikinusių, kad ateitis vis dėlto atneš pasikeitimus. Vatikano pareigūnai tokius įsitikinimus puoseleja.

Lenkijos jaunimo tarpe pažiūra į Bažnyčią skirtinga nuo jų tėvų. Skirtumas tarp kartų ryškus šiame jaunuolio pasakyme: „Aš žiūriu į Bažnyčią, kad ji išganytų mano sielą, o mano tėvas žiūrėjo į Bažnyčią, kad ji išgelbėtų tautą“. Lenkijoje pagrindinė problema yra puoselėti atsinaujinimą, besikeičiant tautiniams ir intelektualiniams reikalavimams, tačiau nepakertant istorinės tapatybės tarp tautiškumo ir katalikybės.

• Portugalija

Bėdos su valdžia: tremtis vyskupui už kritiką; cenzūra popiežiaus kelionių aprašymams. Atsinaujindama Bažnyčia nori atsiskirti nuo diktatūrinės valdžios varžtų.

Portugalijos katalikai inteligentai mėgsta savo padėtį lyginti su Lenkijos katalikų padėtimi. Tiesa, kad abu yra akistatoj su diktatoriaus režimais, tačiau aplinkybės giliai skiriasi. Jauni katalikai Lenkijoje nerimsta, kad tiek daug energijos išleidžiama konfliktui su valstybe. Tuo tarpu pažangieji Portugalijos inteligentai vertina Bažnyčios atsinaujinimą kaip tik šiuo mastu: kiek jis padeda Bažnyčiai nubesitapatinti su diktatoriaus Salazaro režimu. Pavojai labai ryškūs. Štai Oporto vyskupas tebėra egzilyje, nes jis prieš devynis metus parašė ilgą kritikos laišką dr. Salazarui ir drašiai — ar neišmirtingai — jį paskleidė.

Priežastys, kodėl atsipalaiduoti nuo režimo, yra aiškios: pavyzdžiui, yra nesutaukama su Bažnyčios socialiniu mokymu neleisti darbininkams turėti laisvų draugijų. Darbininkams uždrausta streikuoti, o unijos yra valstybės kontrolėje, taip kaip ir Sovietų Sąjungoje. Cenzūra trukdo paskleisti žinias net apie popiežių. Portugalijos vyriausybė pasipiktino, kad popiežius važiuoja į Indiją, kuri taip neseniai buvo užėmusi portugalų koloniją Goa, tad savotiško protesto vardan uždraudė spausdinti ištisus popiežiaus kelionės reportažus. Režimo oponentai teigė, jog vyriausybė net grasino, kad, jei bus drįsta nepaklausyti, bus atšauktas konkordatas, atimta valstybės finansinė parama ir bus atspausdinta baltoji knyga apie kunigų nusikaltimus valstybei.

Prie grasinimų prisidėjo dvi baimės: praeities ir ateities. Portugalijoje prieš Salazaro režimą siautė gana stiprios antiklerikalinės nuotaikos: incidentai, kuriuose kunigai buvo apmėtyti akmenimis, dar ne taip toli praeityje. Yra ir ateities baimė: daugelis įsitikinę, kad, jei režimo autoritetinė struktūra staiga pasikeistų, iš to labiausiai pasipelnę komunistai. Todėl atsinaujinimas ta prasme, kad Bažnyčia atsiskirtų nuo valstybės ir gyventų savo nepriklausomą gyvenimą, gali pareikalauti daug kančios.

Savarankiškam gyvenimui ruošiamasi, ypač Lisabonoje, kuri yra kur kas mažiau konservatyvi negu krašto šiaurė ir mažiau nukrikščionėjusi negu pietų Algarve krašto dalis. Liturginės reformos prigijo, ypač Mišios sava kalba. Lisabonos katedra švari, paprasta, su paprastu stalu-altorium veidu į žmones. Jei kas katedroj ieškotų plasterinių šventųjų statulų — nusiviltų. Lisabonos seminarija, kuri aptarnauja keturias vyskupijas yra laikoma modeliu kitiems kraštams. Seminaristai prieš kunigystės šventimus raginami (nors į tai vyriausybė žvelgia labai įtariai) dirbti vienerius metus už seminarijos sienų. Pasauliečiai gyviau dalyvauja Bažnyčios gyvenime. Ekumenizmas sutinka maža kliūčių ir Lisabonoje veikia net kelios įvairių tikybų diskusijų grupės. Krašte tačiau nekatalikų labai maža — pavyzdžiui, yra tik 40,000 protestantų.

• Olandija

Pirma klauso sąžinės balso, bet lojalūs Bažnyčiai ir popiežiui. Diskusijos ir eksperimentai. Centrinė problema: kaip autoritetą sutaikyti su praktika.

Katalikai Olandijoje dideli pragmatikai. Jie linkę pirma klausyti savo sąžinės balso, tačiau taip pat ir tikėti, kad tai bus ir Romos patvirtinta, nes lojalumo sentimentas popiežiui Olandijoje yra didelis, nežiūrint, kad nevienas korrespondentas bando olanduose išvelgti revoliucionierių tautą. Lojalumas Romai suprantamas jau vien atsimenant, kad Olandijoje katalikai ilgą laiką tesudarė mažumą, ir katalikybė jiems reiškė jų mažumos tapatybę. Tik šiom dienom, kai katalikai krašte jau nebe mažuma, yra jaučiamas ir tautinis momentas Bažnyčioje.

Olandijoje pastoracinis gyvenimas labai judrus. Diskusijos ir eksperimentai yra dalis religinio pergyvenimo — štai krašte 15,000 diskusinių grupių nagrinėjo II Vatikano susirinkimo darbą. Atsinaujinimo centrinė problema olandams yra, kaip autoritetą galima sutaikyti su praktika (o ne priešingai). I Vatikano II susirinkimą žiūrima kaip į patvirtinimą to, kas

Olandijoje jau anksčiau buvo daroma — į jį nežiūrima kaip į programą ateičiai.

Daugelis į olandų katalikus žiūri kaip į „pirmtakų Bažnyčią“, kuri bando kelius, kuriais kiti turi keliauti. Vyksta bandymai, tačiau Nichols neranda juose nieko, kas jam keltų išgastį. Jam teko dalyvauti vienose eksperimentinėse Mišiose, skirtose studentams Amsterdamo: jam padarė išpūdį tikra religinio jausmo šiluma ir paprasta liturgija, kurią pravedė kunigas, vietoj tradicinių liturginių rūbų dėvėjęs pilkos vilnos apsiaustą.

Olandijoje jaučiama, kad Bažnyčios autoritetai turėtų paskubėti ir pasivyti tai, kas jau priimta. Štai pavyzdys: mišrių vedybų metu, kurios vyko katalikų bažnyčioje, sutuoktuvės buvo prarastos be jokių formalių pažadų apie vaikų auklėjimą. Dalyvavusių buvo pusė katalikų ir pusė protestantų ir, pagal kunigą, apie 90% priėmė komuniją.

Olandijoje jaučiama, kad Roma yra netekusi ryšio su Bažnyčia. Kaip pavyzdys, dažnai minimas neseniai išleistas parėdymas apie kunigų celibatą (nevedimą). Olandijoje tai laikoma klaida ne dėl to, kad ateityje nebeliktų savanoriškai celibatą pasirenkančių kunigų, bet dėl to, kad nematoma šio nuostato naudos. Olandai popiežiaus apsisprendimui mato dvi priežastis: pirmoji — viduramžių mintis, kad celibatas pagelbsti didesniai intymumui su Dievu; antroji — kad viengungis kunigas yra labiau palinkęs klausyti Bažnyčios autoriteto, nes jis nieko kito neturi. Abu argumentai olandų atmetami.

• Demitologizacija

Madnus žodis Europoje, reiškias reikalą atskirti, kas mitas ir kas ne. Kas tą uždavinį turėtų atlikti?

Nichols savo kelionėse pastebėjo, kad pokalbiuose dažnai buvo vartojamas žodis „demitologizacija“. Šis žodis yra sukurtas protestanto teologo Bultmanno ryšium su Šventojo Rašto aiškinimu. Pokalbiuose žodis buvo taikomas Bažnyčiai: reikalas atskirti, kas mitas ir kas ne. Vienas kunigas ėjęs dar toliau: tai reikalas atskirti, kas Bažnyčioje dieviška ir kas ne. Paskutinėje analizėje kasdieniniame Bažnyčios gyvenime dieviškasis elementas yra gana mažas šio gyvenimo viešose apraiškose. Tačiau reformų vykdytojai yra atsargūs nenuvertinti Bažnyčios žmogiškojo elemento, nes Bažnyčia ir šiandien saistoma istorinių privilegijų, naudojasi politinės įtakos liuksusu, kontroliuoja visuomeninę lygsvarą. Reformatoriai nenori

nuversti visos šieno kupetos, kad atrastų joje tikėjimo adatą.

Savo analizę Peter Nichols baigia šia išvada, kad, kadangi autoriteto struktūra šiuo metu yra tokia silpna, tai kiekvienam katalikui belieka tą demitologizaciją atlikti pačiam.

A. L.

Redakcijos pastaba: Peter Nichols pastebėti faktai ir jų analizė yra įdomūs, bet jo išvada abejotinos vertės. Norisi toliau paklausti, kiek iš tikro autoritetinė struktūra yra silpna ir ar ji silpnesnė, mažiau kompetentinga, net už „kiekvieną kataliką“. Ar ne tikslėnis galimas kelias yra visų Bažnyčioje esančiųjų bendradarbiavimas: bažnytinės vadovybės, teologų ir pačios tikinčiųjų bendruomenės?

• Pasaulio Bažnyčių Taryba

Ruošiamasi visuotiniam suvažiavimui. Pasirinktos temos panašios į Vatikano II susirinkime svarstytojas.

Liepos mėnesį Uppsaloje, Švedijoje, įvyks ketvirtasis Pasaulio Bažnyčių Tarybos (WCC) plenumo suvažiavimas. Šiam suvažiavimui jau dabar ruošiamasi. Delegatams išsiuntinėti programinio darbo sąsiuviniai, pavadinti „Viskas nauja“ (pagal šv. Jono Apreiškimo knygą, 21, 5, kur Kristus sako: „Aš darau viską naują“).

Neretas pastebi panašumą tarp šio suvažiavimo ir Vatikano II susirinkimo. Dalyvių skaičius panašus: Uppsaloje rinksis 2300 delegatų iš 234 protestantų, ortodoksų ir kitų krikščionių bažnyčių. Delegatai, pasidalinę į šešias sekcijas svarstys šiuos šešis klausimus: 1) Bažnyčios vienybė pasaulyje, kuriame ji skirta likti mažuma; 2) Bažnyčia misijose; 3) Bažnyčios uždavinys socialiniame ir ekonominiame išsivystyme; 4) Bažnyčios uždavinys tarptautiniuose santykiuose; 5) viešoji malda supasaulintame amžiuje; 6) pakeliui į naują gyvenimo stilių.

Įdomu, kad visos šešios temos yra sąsambioje su Vatikano II svarstytais temomis. Jei abiejų suvažiavimų ir išvados bus panašios, tas daug palengvins visų krikščionių bendradarbiavimą viešajame gyvenime.

Aišku, tik naivus tiki, kad vien rezoliucijos priartins krikščionių šeimos vienybę. Todėl Bažnyčių Taryba ragina savo narius ruošti ir malda, apmąstant Šv. Rašto vietas, kuriose kalbama apie naują, naują žmogų, naują gyvenimą (Jer. 31, 31-34; Luk. 5, 18-26; Luk. 7, 18-23; Luk. 23, 35-49; Rom. 5, 12-21; Rom. 6, 3-14; Mato 5, 3-16; Rom. 8, 18-27; Ps. 96; Jono Apr. 21, 5). **A.L.**

ANAPUS

Du metrai sąžinės

Prieš metus Vilniaus Lenino prospekto namo Nr. 2/1 gyventojams buvo pranešta:

— Išsikraustykite. Remontuosime.

Žmonės suskato ieškoti naujos buveinės.

— Kur jūs? — sulaukė vėl nauja komisija.

— Kraustyti neverta. Per vasarą bus suremontuota.

Ne toks jau didelis buvo tas remontas — pertvarkyti apšildymo sistemą, paremontuoti sienas... Per kelias savaites namą, kuriame gyvena 11 šeimų, apjuosė didžiuliai kanalai, butuose buvo išplėstos grindys, o sienose išmuštos kiaurymės vamzdžiams pratiesti...

Atėjo ruduo... sienos tebebuvo skylėtos, o grindys išluptos. Gyventojai sunerimo:

— Ar suspėsite iki žiemos?

— Iki penkiasdešimtmečio būtinai!

...gyventojams pasiūlyta pakentėti. Kentėjo jie ir švęsdami Naujus metus. Tebekenčia ir dabar, kai šaltis grybžtelėjo iki 25 laipsnių.

— Kur jūsų sąžinė? — gėdina statybininkus žmonės. — Galėjote dar vasarą užbaigti.

— Negalėjome, — atkerta jie. — Trūksta dviejų metrų vamzdžio.

Ko trūksta, tai trūksta statybos valdybos darbuotojams — sąžinės! ("Tiesa", sausio 16 d.).

Sūdyti pusbačiai

Klaipėda. Neseniai į uostamiesčio žuvies parduotuvę plūstelėjo naujos produkcijos siunta. Tai — silkė, maišyta su žvirgždu. Landus reporteris nustatė štai ką. Druska, kuria sūdoma silkė, laikoma po atviru dangumi. Jos klose gausu žemių, suodžių, lentgalių, puspačių, senų darbo drabužių ir kt. gėrybių. Gerai, kad viską galima sūdyti, bet, jei už tokį sūdymą dar atitinkamai pasūdzius žvejybos uosto viršininką V. Silajevą — būtų tikrai žavinga! ("Šluota", 1967, 23 nr.).

Trakų karaimai

"Gražieji mūsų Trakai savo gausius svečius jau nuo birželio mėnesio sutinka su dar viena įdomybe. Tai Karaimų etnografinė ekspozicija, kurią savo parodų salėje įrėngė Trakų muziejaininkai.

Lakių, plastiškų formų metaliniai indai, azūrinės lempos, inkrustuoti miniatūriniai baldai, auksu ir sidabru siuvinėti moterų drabužiai kalba apie auksines karaimų meistrų rankas.

Lietuviškoji karaimų istorija prasidėjo dar 14 amžiuje, kada didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas 383 šios savaimingos turkų kilmės tautelės šeimas iš Krymo atsigabeno į Lietuvą. 190 šeimų buvo apgyvendintos Trakuose, likusios — Panevėžyje, Biržuose ir kituose miestuose. Karaimai dirbo jiems dovanotą žemę, buvo Trakų pilies sargybiniai, meldėsi savo pasistatytose šventyklose — kinesėse. Beje, religija, jungianti musulmoniškuosius ir judaizmo elementus, davė karaimams jų vardą ("Kultūros Barai", 1967, 11 nr.).

Nusileido Lietuvoj

"1919 metais spalio 16 dieną per Lietuvos teritoriją skrido vokiečių keleivinis lėktuvas "Junkers". Netoli Obelių miestelio jis pateko į smulkaus ledo krušą ir, sugedus motorui, buvo priverstas nusileisti laukuose. Nei lėktuvas, nei keleiviai neturėjo leidimo skristi per Lietuvą, todėl pilotas ir abu keleiviai buvo internuoti. Pilotas vokiečių, valdžios atstovo lydimas, lėktuvą parsikraidino į Kauną, o truputį vėliau traukiniu atvyko ir keleiviai turkai.

Paaiškėjo, kad vienas iš internuotųjų yra Kemal Mustafas Paša (1879-1938). Tai žymus Turkijos politinis ir karo veikėjas, "Jaunosios Turkijos" sąjūdžio organizatorius, daug nuvei-

kęs sujungiant turkiškas žemes į vieną valstybę. 1923 metais Kemalio Paša, pasivadinęs Kemalio Ataturku, buvo išrinktas pirmuoju Turkijos prezidentu ir šiame poste išbuvo iki pat mirties" ("Švyturys", 1967, 18 nr.).

Į kalnų viršūnes

"1965 metai Lietuvos alpinistams atnešė daug džiaugsmingų minučių. Pirmą kartą lietuviai išvyko į aukštuminių ekspediciją. Žmogui, pirmą kartą pasiekusiam daugiau kaip 5 kilometrų aukšti, kalnai iškelia vis naujų problemų. Trūksta deguonies, atsiranda kalnų ligos simptomai — apetito stoka, svaigulys, silpnumas.

"10 Vilniaus ir Kauno alpinistų atvyko į Pamirą ir kelias savaites aklimatizavosi, ruošdamiesi bevardės viršūnės šturmui, kurią ketino pavadinti Lietuvos vardu. Kažkur prie Baltijos žmonės maudosi, kaitinasi saulėje, o čia, sniegynuose, stūgauja vėjas, termometras rodo 15 laipsnių šalčio. Mėnulio šviesoje vaikina nugalė 5800 m. aukščio viršūnę ir pavadina ją taip kalnus mylėjusio Čiurlionio vardu. Sekantis etapas — sniego karnizais ir ledo siena į naują gigantą. Taip Pamire atsirado Donelaičio viršūnė (5830 m.). Bet ekspedicija dar nebaigta, pagrindinis tikslas dar nepasiektas.

"Saulėtą rugpiūčio 12 dienos rytą 9 alpinistai pradeda naujos, dar niekada žmogaus pėdos nepaliestos, svaiginančiame 6222 m. aukštyje esančios bevardės viršūnės šturmą..."

Bet įkopę į tą viršūnę lietuviai randa raštelį, kad čia jau žmogaus būta! Ką daryti?

"Komandos nuomonė vieninga: "Pamire bevardžių viršūnių dar yra, viena jų turės vadintis "Lietuva". Po trumpos žvalgybos nutarta šturmuoti keterą su trim viršūnėmis. Šį kartą fortūna buvo palankesnė, nors prakaito teko išlieti dar daugiau. Ketera pavadinta Lietuviškąja, o vidurinei 6080 m. aukščio viršūnei suteikiamas Lietuvos vardas".

Maždaug metais vėliau, rugpiūčio 2 lietuviai alpinistai pradeda kopti į trečią aukščiausią Sovietų Sąjungoje esančią viršūnę. Rugpiūčio 11 dieną...

"Apie 12 val. vėjas truputį nutilo, ir mes pradėjome paskutinį šturmą. 290 mm. spaudimas. Šlaito statusas 60 laipsnių. Kas dešimt žingsnių ilsimės. 16 val. 30 min. pirmasis trejetas pergalingai iškelia ledkirčius. Pirmą kartą lietuviai pasiekė 7134 m. aukštį. Vyrų būčiuojasi, apžėlusiais, įdubusiais skruostais rieda ašaros. Pergalė! ("Jaunimo Gretos", 1967, 11 nr.).

Apie miesčioniškumą

A. Beniulis: ...miesčioniškumas... tai supuvusio kapitalistinio pasaulio nereikalingas palikimas...

J. Jurkonis: Prisipažinkime atvirai, kad mes daug ką suplakame į vieną mišinį ir, vengdami atsakomybės, vadiname praeities liekanomis, nors dauguma, šia liga susirgę, tų laikų neprišimena ir nežino.

R. Norkus: Paviršutiniškas visuomenės reiškinio nagrinėjimas neleidžia atsikratyti daugelio negerų dalykų, kuriuos neteisinga kvalifikuoti kaip vien buržuazinės santvarkos atliekas.

S. Tamonis: Nesakau, kad visi lengvųjų mašinų savininkai yra spekuliantai, nors labai sunku įsivaizduoti, kaip galima įsigyti ją iš atlyginimo... Nemaloniausia, žinoma, tai, kad daugelis lengvųjų mašinų savininkų tavęs niekuomet nepavėžės, nors tu su mažais vaikais ir sušaltum ant plento. Argi čia ne miesčioniškumas?

D. Banaitienė: Miesčioniškumo esmė žmogaus moralėje, pažiūrose į visuomenę ir darbą. Šeima, mokykla ir visuomenė turėtų daug rimčiau ir atsakingiau auklėti busimąją žmogų ir mažiau švaistytis skambiomis frazėmis. ("Literatūra ir Menas", sausio 6 d.).

Menas ne vietoj

(Vilniaus restorano) ...kavinės vadovai, atrodo, aiškiai stokoja pagarbos kitiems. Šiuo atveju — dailininko darbui. Grafikas V. Žilius sukūrė, o "Minties" leidykla išleido skoningą didelio formato naujametini atviruką (tiesa, kur gauti tokio formato atvirutėms vokų? — norint išprausti jį į standartinį voką, tenka griebtis žirklių)... Dabar atvirukai vėl pasirodė... ant stalo. Tik ši kartą jau meniu pavidalu. Vietoje linkėjimų — blynėliai su mėsa, su varške, kokteiliai ir, žinoma, kalkuliatoriaus parašas...

Reikia turėti skonį. Ir ne vien tik kulinarijoje. ("Literatūra ir Menas", sausio 15).

Siekiant kalbos grynumo

...štai konkreti lietuvių kalbos mylėtojų parama... Vilniaus lietuvių kalbos sekcija visuomeniniais pagrindais įkūrė "Kalbinių konsultacijų punktą". Taigi antradieniais ir penktadieniais nuo 16 iki 18 valandos skambinkite telefonu 2-37-02. Tuo metu budės kvalifikuoti kalbininkai, kurie konsultuos visus bet kuriais kalbos klausimais. Lietuvių kalbos bičiuliai kituose miestuose galės siųsti klausimus ir raštu... ("Literatūra ir Menas", sausio 13).

ATSAKANT

PROTESTANTAI APIE POPIEŽIŲ KATALIKAI APIE LIUTERĮ

Gerbiamieji,

Malonėkite aiškiai parašyti į abu klausimus, rašytus šio leidinio 354 psl., „Antra vertus, ir protestantams darosi aiškiau, kad ne viskas, kas iš popiežiaus, yra bloga, ir kad ne viskas, kas iš Liuterio, gera“. („L. L.“ 1967, spalio).

Skaitytojas

Malonus Nežinomas Skaitytojas,

Kadangi prašote aiškumo, atsakysime, kiek galima aiškiau — faktais. Kai kurie jų jau buvo paminėti mūsų žurnale.

Pirmiausia, apie tuos faktus, kuriuose parodoma, kad „protestantams darosi aiškiau, kad ne viskas, kas iš popiežiaus, yra bloga“. Vienas žymiųjų JAV protestantų religijos profesorių dr. Robert McAfee Brown siūlo popiežiaus encikliką „Populorum Progressio“ laikyti „pirmą eilium šaltiniu Pasaulio Bažnyčių Tarybos (WCC) suvažiavime Uppsaloje sekančią vasarą“ („Commonweal“, liepos 14, 428 psl., cit. „L. L.“, 1967, 8 nr., 306 psl.). Ten pat profesorius užsimeina, kad Susivienijusių Presbiterijonų Bažnyčia į savo viešą deklaraciją įdėjo ištrauką iš kitos Pauliaus VI enciklikos. Apie tą pačią „Populorum Progressio“ encikliką labai palankiai pasisako „Una sancta“ redaktorius, liuteronų pastorius R. J. Neuhaus, pavadindamas popiežių Paulių VI „visų Kristaus sekėjų ganytojišku vadu“ (žr. Liuteronų Teologijos Mokyklos Čikagoje naujojo žurnalo „Context“ pirmą numerį, 1967, 25 psl.). Episkopalo vyskupas C. Kilmer Myers teigia, kad popiežius reikalingas visai Bažnyčiai, kaip „vyriausias krikščionių šeimos pastorius“ („L. L.“, 1967, spalio, 355 psl.), o anglikonų primatas Canterbury arkivyskupas Michael Ramsey teigia: „...manau, kad visa krikščionija galėtų priimti popiežių kaip pirmininkaujantį (presiding) vyskupą tarp pasaulio vyskupų“ („L. L.“, lapkr. 399 psl.).

Visi šie faktai — ir daugelis kitų, čia nesuminėtų — rodo, kad protestantai atviriau žvelgia į popiežių. Ir tai ne vien pavieniai, nors ir vadovaujantys, asmenys. Atviriau žvelgia ir plati protestantų visuomenė. Užtenka tik prisiminti Jono XXIII populiarumą protestantų tar-

pe — kas, tarp kita ko, yra akivaizdžiai paliudyta „Der Spiegei“ vokiečių apklausinėjimų daviniuose (žr. „L. L.“ sausio nr. 32 psl.).

Iš kitos pusės, protestantai pastebi, kad ne viskas, kas iš Liuterio, yra gera. Ne vienas žymesnių protestantų teologų (pvz. Oscar Cullman) nesutinka su Liuteriu teologijos srityje (pvz. su jo aiškinimais apie Šventąją Vakarinę); gi protestantai istorijai pripažįsta jo netolerantišką kitą tikinčiųjų priespaudą (žr. Robert McAfee Brown, „The Ecumenical Revolution“, 212 psl.).

Nors prašėte paaiškinti tik vieną ano paragrafo dalį, tačiau mes, savo ruožtu, negalime antros dalies užmiršti. Ji skamba sekančiai: „Ir katalikams tenka pripažinti, kad anuometinė Bažnyčioje buvo taisytinų dalykų ir kad juos Liuteris stengėsi pataisyti“. Apie tai vis atviriau kalbama katalikų tarpe. Pavyzdžiui, Protestantų Reformacijos 450 m. sukakties proga nemaža amerikiečių katalikų žurnalų, kaip „America“, „Sign“, „The Catholic World“, palankiai atsiliepė apie Liuterį, tiek išskeldami negeroves anuometinėje Bažnyčioje, tiek prieš jas kovoti išėjusį augustinijoną, kuris nė nemanė atskilti nuo Bažnyčios — ir tik griežtas Romos reagavimas privedė prie to, kad įvyko skilimas. Polemikos dvasioje ankstyvesnių katalikų istorikų charakterizuotas baisiu egoizmu (Mohler), susimaišiusiu silpnavaliu (Dollinger), velnio apsėstu (Denifle), dabar objektyviau vaizduojamas kaip komplikauta asmenybė, religiniai subjektyvus, bet ikūnijęs teisingą nepasitenkinimą to laiko bloga padėti Bažnyčioje (Lortz).

Visi šie faktai — tiek suminėti, tiek čia nesuminėti — davė mums pakankamai tvirto pagrindo teigti, ką tada teigėme, kad tiek katalikai ima keisti savo nuomonę apie Liuterį, tiek protestantai — apie popiežius. O teigėme ir tebeteiigiame šiuo tikslu — kad ginčų sukelti suklaidinimai nebeskirtų krikščionių vienų nuo kitų, bet kad būtų objektyvia istorine tiesa atitaisyti ir dėl to galėtume krikščioniškoje dvasioje suartėti.

Redaktorius

KNYGOS

APIE TAI, KAIP ALGIUKAS IEŠKOJO IR NIJOLĖ JANKUTĖ ATRADO...

Kartą mažasis Algiukas ištvermingai ieškojo vėjo ir jį galop atrado.

Nei kiek už senio vėjo atradimą nelengvesnis yra ir vaizdaus žodžio, sklандаus sakinio išieškojimas. Tik jų pagalba rašytojas gali pilnutiniai išreikšti jo paties viduje susikaupusius vaizdus ar mintis. Ypač sunkus tai uždavinys vaikų literatūros rašytojui, kurio kūriniai turi užgriebti mažųjų vaikų pasaulį, atitikti jo aktualijas ir žodyno ribotumą.

Rašytoja Nijolė Jankutė to pasiekė savo naujausioje knygelėje, pavadintoje „Kaip Algiukas vėjo ieškojo“. Tai bene geriausia iš lig šiol Amerikoje parašytų, 4 — 7 m. amžiaus lietuviukams skirtų knygelių. O ir iliustracijomis jina turtina. V. Varanckaitės - Aleknavičienės piešiniai gana gyvai lydi pasakojimą, kviečia mažyti „skaitytoją“ dažnai vartyti tą knygelę. Didelis, stambus šriftas vilioja ir „rimtesnius“ skaitytojus.

Knygelė sudaryta iš dešimties pasakojimų, kurių vieną — jo Storybę „Blynų Karalių“ — galima visai drąsiai rikiuoti klasiškų pasakų tarpan.

Apsakymėliai įdomūs ir mergytėms ir berniukams. Keturi iš jų tiesioginiai liečia vaikų išgyvenimus. Skaitytojai jų veikėjuose lengvai atranda save pačius. Tik gal kiek neįtikėtinai per gera ir nuolanki Aldutė „Triratuko“ apsakymėlyje.

Visgi patys gyviausi veikėjai yra gyvūnėliai. Ar tai bus Meškiukas Bukutis, ar Ežys Kukutis, ar Pelytė, ar Svirpliukas, ar net beveik gyvas Cukriukas — jie geriau pavyko rašytojai negu žmonių vaikai. Gal ir drąsiau jais operuoti, nes jų nevaržo jokie psichologiniai dėsniai. Ir taip jie išeina žavūs, su natūraliu jauniklių naivumu.

Nijolės Jankutės stilius išsikristalizavo į lengvai skaitomą, gyvai vaizdingą, švelniu humoru atautą pasakojimą. Jei pirmojoje jos knygoje „Žebriuko nuotykių miške“ kluvo per ilgi skyreliai ir per daug stipriai šaržuoti veikėjai, suprantamesni tėvams, negu mažiems vaikams, tai šioje knygelėje tų trūkumų nebėra. Autorė nekalba į skaitytojus iš savo pasaulio. Vaizdeliai ir veikėjų bruožai beveik visai įtikinantys, natūralūs. Atrodo, jog kitaip ir negalėjo būti, kad pvz. varnėnas sliekų atsargą laiko šaldytuve ar kad pelytė miega degtukų dėžutėje...

Septynerių metų vaikas pats ima knygelę, pakartotinai skaito, supranta ir tiki. O tai ir yra rašytojui didžiausias komplimentas.

Pabaigai, norėtusi rašytojos dėmesį atkreipti į keletą vietų, kurios šešių ir septynių metų vaikams atrodė kiek neįtikėtinai ar nesuprantamos. Tai išsireiškimai: „...vyniojosi švelnios rūko skaros“, „...draikėsi pilkos skraistės“. Atrodo, kad jie jau praradę savo vaizdinį „skoni“, kadangi šių dienų vaikai nebemato eteriškai švelnių, į skaras ir skraistes įsisupančių moterų. Taip pat: „rūmų ponios, prisidengdamos veidus vėduoklėmis, kad paslaptlingiau atrodytų...“ — net mergytei buvo sunku suprasti, kodėl rūmų ponios būtinai norėtų kuo paslaptlingiau atrodyti.

FILMAI

FILMUS SUGLAUSTAI VERTINANT

WHO'S AFRAID OF VIRGINIA WOOLF? Šis

labai stiprus Edward Albee vaidinimas apie istorijos profesoriaus (Richard Burton) ir jo aštrialiežuvis žmonos (Elizabeth Taylor) vedybą nesantaiką gerai pastatytas filmo ekrane. Filmą tinka tik gerai subrendusiems žiūrovams ir ne jaunesniems kaip 18 metų.

WHO'S MINDING THE MINT? Komediya apie JAV pinigų liejyklos darbininką, kuris, netyčia praradęs 50,000.00 dol., juos mėgina gražinti. Filmą gana juokingas, nors pats veiklas ir jo moralė pilni skylių. Pramoga suaugusiems, bet netinka jaunuoliams nei vaikams.

WILD, WILD PLANET. Spalvotas italų gamybos filmas, vaizduojas baisius mokslinius išradimus. Gali patikti tokio tipo filmų mėgėjams, bet vaikams gal per daug bauginantis.

THE WITNESSES. Nacių karo nusikaltimai Varšuvoje atskleidžiami stipriame dokumentaciniame filme, su asmeniškais kelių išsigelbėjusių paliudijimais. Pasakota Michael Tolan ir Viveca Lindfors. Filmą labai gerai paruoštas. Netinka vaikams.

WOMAN TIMES SEVEN. Shirley MacLaine vaidina septynias moteris šiose paviršutiniškose ir kartais neskoningose istorijose, filmuotose Paryžiuje. Filmą spalvotas, menkos vertės, netinkantis jaunuoliams nei vaikams.

YO YO. Prancūzas komedijantas Pierre Etaix praturtina menko turinio veiklą daugeliu juokų, vaidindamas milijonierių, tapusiu cirkininku, kurio sūnus yra garsus juokdarys. Paraštes anglų kalba. Filmą tinkamas visiems.

YOU ONLY LIVE TWICE. Šis James Bondo penktas adventurinis filmas statytas Japonijoje. Jam jau trūksta originalumo: agentas 007 kartojasi savo sugebėjimais. Pramoginis filmas suaugusiems ir jaunuoliams, netinkantis vaikams.

THE YOUNG AMERICANS. Dokumentinis spalvotas filmas apie grupę dainininkų iš gimnazijos ir universiteto. Rodomos repetacijos, gastrolės ir kasdieninė rutina. Nors dainavimas ir malonus, bet filmas neturi ypatingos meninės ar pramoginės vertės. Tinkamas visiems, bet gal būtų efektingesnis sutrumpintas.

THE YOUNG WARRIORS. Filmą seka jauno kareivio brendimą ir jo pakėlimą į puskarininkus Antrojo pasaulinio karo metu Europos fronte. Neblogas suaugusiems ir jaunuoliams, bet netinka vaikams.

YOU'RE A BIG BOY NOW. 19 metų jaunuolio nuotykių, palikus tėvus ir išimaisius į Niujorko miesto gyvenimą. Filmą spalvotas, puikus suaugusiems, bet netinkantis jaunuoliams nei vaikams.

— Mamyte, o kaip galėjo driežiukas apsi-vesti varlytę? Į ką panašūs bus jų vaikučiai, į tėvelį ar į mamytę? — iš 6 m. berniuko lūpų. Tas pats berniukas, kuris pats turi triratuką, negalėjo tikėti, jog per vieną dieną galima būtų jį taip nuvažinėti, kad visi trys ratai nusto-
tų sukęsi.

Ir vėl...

— Ar tas traukinėlis vaikučius parveža namo, kai reikia iš ryto atsikelti?

Teatleidžia autorė už šias pastabeles. Jomis jokių būdu nebandoma užgožti pilnutinio pasigėrėjimo šia literatūriškai vertinga, gražia,

švelniai pamokinančia knygele. Džiugu, kad tai jau trečioji Nijolės Jankutės knyga. Lauksime iš jos dar daug literatūros kūrinių.

O vaikučių tėvelius, senelius, dėdes, tetas bei pažįstamus nuoširdžiai kviečiame padovano-
ti tą knygelę mažiesiems.

Gintarė Ivaškienė

Nijolė Jankutė. KAIP ALGIUKAS VĖJO IEŠKOJO. Iliustravo V. Varaneckaitė-Aleknavičienė. Redagavo ir išleido Nekaltai Pradėtosios Marijos seserys, Putnam, Conn. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Kaina \$2.50.

ATGARSIAI

NEMATO PAGRINDO ĮTAKAI

“L. L.” lapkričio numery, recenzuodamas P. Augiaus monografiją, V. Ramonis kelia klausimą apie Chagallio įtaką Augiaus Paryžiuje sukurtoms “Žemaičių vestuvių” iliustracijoms. Atsivertęs V. Ramonio minimas Chagallio iliustruotas La Fontaine’o “Fables”, nematau pagrindo tokiai įtakai ieškoti.

L. Urv., Aidai, gruodis, 459 psl.

NE “DRAUGUOS” TĘSINYS

“L. L.” skaitau nuo pirmo numerio pasirodymo. Per tuos keliolika metų techniškai ir savo išvaizda toli pažengė. Ar toki “L. L.” pažengė savo turiniu, nesiryžtu atsakyti. Daugis tikėjosi, kad jis bus Kaune ilgus metus ėjusios “Draugijos” žurnalo tęsinys. Tačiau šitų lūkesčių jie nepateisino...

Pasigendu rimtesnių autorių, kaip D. Jasaitis, kunigai d-rai Baltinis, Celiešius, Juška ir visa jų plejada, kaip toks kun. F. Gureckas, kurį “Laivas” pasigavo.

Dr. P. Mačiulis, Sunnyvale

PAČIUS SKAITYTOJUS ĮTRAUKTI

Siunčiu pora pastabų dėl bendradarbiavimo. Su nekantrumu laukiau anketos rezultatų, nes keliama klausimai nėra vien akademiški. Bendrai imant, patinka, kad bandote daugiau pačius skaitytojus įtraukti ir juos “išprovokuoti”. Jau pats žurnalo pavadinimas implikuoja, kad skaitytojai karts nuo karto atsakytų į reguliariai gaunamus “Laiškus”.

(Dr.) Romualdas Kriaučiūnas, Bradley, Ill.

KAIP VEDĖS KUNIGAS UŽSIDIRBTŲ

“L. L.” red. atsako: “...vedė kunigai patys užsidirbs” (“L. L.”, 1967, lapkr., 437 psl.).

Tai keistas atsakymas... tai kur kunigas eitų užsidirbti? Vėdusio kunigo užsidirbimas būtų tokis: jis už savo patarnavimus imtų iš parapijiečių daugiau, ir tokiu būdu, jis “užsidirbtų” iš parapijiečių kišenias...

"L. L." skaitytojas, Rockford

ATSAKYMAI APIE BENDRAVIMĄ (iš 70 p.)

11. Kai kurie asmenys siūlo sudaryti komisiją ryšiams su tautiečiais Lietuvoje svarstyti. Ar, Jūsų nuomone, tokia komisija būtų naudinga? Jei taip, kokiais pagrindais ta komisija turėtų būti sudaryta?

Septyni pasisakė už tokios komisijos sudarymą, o dvylika prieš. Pasisakiusieji teigiamai galvoja, kad tokia komisija būtų naudinga. Vieni mano, kad ją turėtų suorganizuoti Lietuvių Bendruomenė, o kiti nori, kad ji būtų sudaryta iš įvairių organizacijų ir partijų atstovų, turinčių savo atstovaujamos grupės įgaliojimą ir pilną pasitikėjimą.

Neigiamai pasisakiusieji mano, kad tokia komisija būtų visai nenaudinga ir jokių problemų neišspręstų, nes, kaip jau įrodė

krepšininkų atvejis, vis tiek kiti jos neklaušys. Taip pat ir komisijos nutarimai gali būti šališki.

Kai kas siūlo įsteigti tam tikrus informacinius kursus, kuriuose ypač mūsų jaunimas, noris aplankyti Lietuvą ar kaip nors kitaip bendrauti su užjūrio lietuviais, galėtų gauti kai kurių reikalingų žinių, kad jų diskusijos Lietuvoje būtų sėkmingesnės ir kad jie ten nepasirodytų kai kuriais klausimais visiškai ignorantai.

Kai kurie atsakiusieji į anketą labai dėkoja redakcijai, davusiai progą pasisakyti tokiu svarbiu ir aktuali klausimu. Išsikalbėti labai naudinga, bet mūsų spaudoje, nors ir save laikančioje demokratiška, kartais neįmanoma pareikšti savo nuomonę. Manome, kad savo nuomonę pareikš ir naudingų patarimų duos ir kiti skaitytojai. Už tai jau iš anksto visiems dėkojame.

LEIDĖJŲ PRAŠYMAS

Leisdami "Laiškus Lietuviams", Tėvai Jėzuitai susilaukia ne pelno, bet nuostolio. Metinė prenumerata yra per žema: iš jos žurnalas negali išsiversti. "Laiškų Lietuviams" leidėjai prašo visų galinčių skaitytojų žurnalą paremti aukomis, o labiau pasiturinčiųjų — stambesne auka tapti žurnalo vieno numerio mecenatais.

PADĖKA

"L. L." leidėjai Tėvai Jėzuitai dėkoja skaitytojams, auka parėmusiems žurnalo leidimą. **Po 6 dol.** aukoją J. Raišys, V. Lukoševičius, E. Matutienė (visi iš Čikagos); V. Sniolis (Cleveland); J. Klimas (E. Čikaga); J. Bytautienė (Ann Harbor); **Po 5 dol.** aukoją P. Šošienė (Čikaga); **Po 3 dol.** — A. Pudymaitis, kun. M. Kirkilas (Čikaga); P. Martinkaitienė (Cicero); V. Stankus (Kanada); P. Mikalajūnas, K. Majauskas, F. Černius, M. Čižikas, A. Naujomas, B. Beleškienė, J. Lesevičius, V. Kazlauskas, S. Charžauskas, V. Žiobrys (visi iš Čikagos); J. Riauba, M. Choromanskis, A. Šidlauskas, S. Danaitis (Kanada); J. Bakšys, R. Viskantas (Ind.); T. Zailskienė, V. Ališauskas, J. Kizlauskas (Cicero); B. Vizbaras, O. Vileniškas, V. Grybauskas, M. Bichnevičius (Mass.); E. Jurgaitis, L. Vansauskienė (Ill.); A. Baltrukėnas (Ohio); P. Jonaitis (N. Y.); B. Kūkalis, E. šerkšnas, C. Petrulis (Conn.); T. Staugaitis (N. J.); A. Leščinskienė (Detroit).

Po 2 dol. aukoją J. Vaineikis, V. Mykolaitis, A. Želvys, O. Romanas, F. Jurjonienė, J. Vailokaitienė, E. Izokaitienė, P. Gruodis, P. Juodikis, R. Mačernis, J. Juras, J. Kizys, S. Vaišvila (visi iš Čikagos); E. Nemickienė, R. Viskanta, S. Kalvaitis (Indiana); M. Pečiulis, K. Stundžia (Kanada); S. Reliuga, kun. R. Šimaitis, B. Kripkauskienė (Michigan); A. Žukauskas, S. Riektė (Cicero); kun. A. Babonas (Pa.), V. Kamaitis (Mass.), E. Arlauskas, I. Mantautas (Conn.), T. Landsbergienė (Md.), V. Kamantas, J. Balbatas (Ohio), O. Dargienė (N. J.) ir O. Jankevičiūtė (N. Y.).

TAUTOS KANKINIŲ KOPLYČIA

Įrašyk savo vardą Lietuvių Tautos Kankinių koplyčioje, šv. Petro bazilikoje, Romoje. Lietuvių tautos kankinių atminimui Aušros Vartų šv. Marijos — Gailestingumo Motinos koplyčios darbai jau pradėti. Koplyčia bus baigta 1968 metais, jeigu laiku surinksime lėšas. Visi lietuviai, ne tik suaugę, bet ir vaikai, prisidėkime savo auka prie šio mūsų tautos kankinių paminklo. Aukoms adresas: Lithuanian Martyrs' Chapel Fund, 2701 W. 68 St., Chicago, Ill. 60629. Amerikoje aukos yra nurašomos nuo mokesčių (tax deductible).

PAKEIČIANT ADRESĄ

"L. L." administracija prašo skaitytojų iš anksto jai pranešti apie savo adreso pakeitimą: nuo šių metų pradžios paštas pakėlė mokesčių už gražinimą adresatą nepasiekusių žurnalo kopijų (1 egz. — **22c.**).

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Sesuo M. Jurgita Saulaitytė. KAI MES NUTYLAM. Pirma-
sis eilėraščių rinkinys, suskirstytas į 4 dalis: Dabar, Ten, Čia, Mes. Spaudė Immaculata Press, Putnam, Conn. 83 psl.

Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos METRAŠTIS. III. 1967 m. Roma. Redaguoja A.

Liūma, S. J. Rašo J. Jakštas, kun. J. Reitelaitis, A. Šešplaukis, P. Rabikauskas, S. J., Br. Zumeris ir kt. 411 psl.

Antanas Ramūnas. IŠ SUTEMŲ Į AUŠRĄ. Iliustruotas rinkinys autoriaus idėjų, eilių ir straipsnių; pagal įvadinį žodį, "vyraujamai pedagoginio pobūdžio knyga". 453 psl.